

Frit valg af folkeskole

Motiver og muligheder i Aalborg

Bomholt, Anna; Rasmussen, Palle Damkjær

Creative Commons License
CC BY-NC-ND 4.0

Publication date:
2019

Document Version
Også kaldet Forlagets PDF

[Link to publication from Aalborg University](#)

Citation for published version (APA):

Bomholt, A., & Rasmussen, P. D. (2019). *Frit valg af folkeskole: Motiver og muligheder i Aalborg*. (1. udg.) Aalborg Universitetsforlag.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal -

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at vbn@aub.aau.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

FRIT VALG AF FOLKESKOLE

Motiver og muligheder i Aalborg

Anna Bomholt og
Palle Rasmussen

FRIT VALG AF FOLKESKOLE

Motiver og muligheder i Aalborg

Anna Bomholt og Palle Rasmussen

Frit valg af folkeskole
Motiver og muligheder i Aalborg
Af Anna Bomholt og Palle Rasmussen

1. udgave – open access

© forfatterne og Aalborg Universitetsforlag 2019

Omslag, sats og layout: Aalborg Universitetsforlag v/ Anja Jensen
Forsidefoto: Colourbox.dk
ISBN: 978-87-7210-016-6

Udgivet af Aalborg Universitetsforlag | forlag.aau.dk

Bogen er udgivet med støtte fra Institut for Læring og Filosofi, Aalborg Universitet.

Alle rettigheder forbeholdes. Mekanisk, fotografisk eller anden gengivelse af eller kopiering fra denne bog eller dele heraf er kun tilladt i overensstemmelse med overenskomst mellem Undervisningsministeriet og Copydan. Enhver anden udnyttelse er uden forlagets skriftlige samtykke forbudt ifølge gældende dansk lov om ophavsret. Undtaget herfra er korte uddrag til brug i anmeldelser

Indhold

Forord	5
Det frie skolevalg i Danmark	7
Undersøgelser af det frie skolevalg	8
Begrundelser for skolevalg	10
Segmenter af forældre	12
De ambitiøse	12
De lokalt orienterede	12
De fællesskabsorienterede	13
Internationale tendenser i skolevalg	15
International forskning om skolevalg	17
De privilegerede og de afkoblede i England	18
Motiver og strategier i Canada	20
De reelle valgmuligheder i England	22
Motiver og lokalområder i Sverige	23
Fra skoledistrikter til frit skolevalg i Østrig	25
Fra skoledistrikter til frit skolevalg i USA	26
Kontekster og strategier	28
Kommunikative og strategiske motiver	29
Undersøgelsen og konteksten	33
Problemstillinger	33
Byen	34
Skolerne	35
Sydskolen	35

Østskolen	36
Vestskolen	36
Valg af informanter	37
Interviews	37
Forældrenes motiver og valg	39
Processer i skolevalget	40
Forælder 1, Østskolen	40
Forælder 5, Vestskolen	41
Sydskolen	42
De prioriterede årsager	43
Trivslen og de nære fællesskaber	43
Trivsel og geografi	45
Skolens ry og rygte	47
Motiver for valg af Sydskolen	48
Østskolen	49
De prioriterede årsager	50
Geografien og de praktiske hensyn	50
Geografien og 'det vigtige fællesskab'	52
Lærernes faglighed og tilgang - og skolens værdier	53
Mangfoldighed - fordele og ulemper	55
Motiver for valg af Østskolen	57
Vestskolen	58
De prioriterede årsager	58
Faglige præstationer og karaktergennemsnit	59
Lærernes faglighed og tilgang	60
Geografi, søskende og venner	62
Kilder til viden om skolen	62
Motiver for valg af Vestskolen	64
Konklusion: Forældrene, skolerne og det aktive valg	65
Litteraturhenvisninger	69
Bilag	73
Interviewguide – skolevalg	73
Kort beskrivelse af interviewpersonerne	76
Sydskolen	76
Østskolen	76
Vestskolen	77

Forord

Der er i disse år megen debat om forældres valg af skole til deres børn. Det dominerende tema i denne debat er valget mellem folkeskoler og frie grundskoler, ofte kaldet privatskoler. Spørgsmål som søgningen til og kontrollen med muslimske friskoler, privatskolernes ansvar for udsatte børn og unge, størrelsen af de statslige tilskud til de frie grundskoler dukker ofte op i medierne og tages op af politikere. Mange frygter, at den voksende søgning til de frie grundskoler er på vej til at underminere folkeskolen som fælles ramme for uddannelse i den danske velfærdsstat.

Der er imidlertid et andet væsentligt tema vedrørende skolevalg, som har tendens til at drukne i modstillingen af folkeskole og privatskoler. Også inden for folkeskolen vælger forældre skole; de vælger især i byområder mellem forskellige folkeskoler og gør det ud fra mange motiver. Vejen til skole, skolernes faglige ry, skolernes elevgrupper og andre forhold kan motivere forældre til at vælge en anden folkeskole, end den hvis distrikt de er knyttet til. Og politikerne har gennem lovgivning om frit skolevalg givet forældrene bedre muligheder for at vælge inden for folkeskolen. Også denne form for skolevalg kan have konsekvenser for folkeskolen som fælles ramme for uddannelse i den danske velfærdsstat.

Det er dette tema, vi her bidrager til at belyse. Vi har set på mønstrene i forældres indledende valg af folkeskole i Aalborg by og lokaliseret tre skoler, som får tilgang af mange børn fra andre skoledistrikter. Ved hver af disse tre skoler har vi interviewet fem forældre fra et andet skoledistrikt om deres udgangspunkter og motiver for at vælge skole og om selve valgprocessen. Dataindsamlingen er gennemført i efteråret 2017. Som baggrund for undersøgelsen har vi også set på tidligere dansk og international forskning om skolevalg.

Vi takker forældrene, som sagde ja til at lade sig interviewe; skolerne, som formidlede kontakten; og skoleforvaltningen, som forsynede os med talmateriale. Vi håber, at undersøgelsen og rapporten kan bidrage til at nuancere debatten om skolevalg, og at den kan inspirere videre forskning i dette tema.

Anna Bombolt og Palle Rasmussen, november 2018

Det frie skolevalg i Danmark

I 2005 vedtog Folketinget et lovforslag om ændring af folkeskoleloven, således at forældres valg af skole ikke længere var bundet af deres bopæl. Loven bestemte, at ”forældre har krav på, at deres barn optages i en folkeskole efter eget valg i bopælskommunen eller i en anden kommune, under forudsætning af, at det kan ske inden for de rammer, kommunalbestyrelsen i skolekommunen har fastsat” (»Lov om ændring af lov om folkeskolen«, 18. april 2005, ændring af § 36, stk. 3; Retsinformation.dk). Den daværende undervisningsminister, Bertel Haarder, begrundede i den skriftlige forelæggelse bl.a. lovforslaget således:

”Mere frit valg af folkeskole giver forældrene bedre mulighed for at påvirke og øve indflydelse på folkeskolen, og frit valg sikrer, at der er noget at vælge imellem – også i valget mellem folkeskole og en fri grundskole. Øget frit valg kan dertil være med til at lette hverdagen for en række børnefamilier, hvor valg af skole i f.eks. nabokommunen eller en skole i den kommune, hvor forældrenes arbejdsplads befinder sig, vil være den løsning, der passer bedst til familiens og barnets behov (...). I forhold til de gældende bestemmelser gøres frit valg obligatorisk for kommunerne, og retten til valg af skole udvides til at omfatte valg af skole i en anden kommune end bopælskommunen. Den ønskede skole skal ikke længere erklære sig villig til at optage barnet, og der kan alene gives afslag på optagelse, hvis kommunalbestyrelsens rammer for skolens kapacitet umuliggør optagelse.”

Lovændringen var ikke kun begrundet i praktiske hensyn til forældrene; den var også udtryk for den generelle forståelse af den offentlige sektor, som har præget mange regeringsinitiativer siden starten af 1980'erne, hvor Schlüter-regeringen lancerede den første moderniseringsplan. Ifølge denne forståelse er borgernes mulighed for at vælge mellem forskellige tilbud ift. samme type ydel-

se – hvad enten det gælder medicin eller uddannelse – en mekanisme, som både styrker borgernes frihed til at tilrettelægge deres liv og styrker kvaliteten i ydelserne, fordi de udbydende institutioner tvinges til at konkurrere indbyrdes. Det er en hjørnesteen i New Public Management-filosofien, som regeringer i mange lande har fulgt de seneste årtier (Acroyd 2013).

På én måde er forældrenes frihed til at vælge et grundprincip i dansk skolepolitik. Lovgivningen om private grundskoler, som i forskellige udgaver har eksisteret siden 1855, er beregnet på at sikre forældrenes mulighed for at fravælge den offentlige skole til fordel for en privat skole, som forbereder eleverne til de samme eksaminer, men gør det på et ideologisk eller religiøst grundlag, forældrene selv kan stå inde for. 2005-loven om frit skolevalg handlede ikke om at ændre rammerne for dette valg, men om at give mere valgfrihed inden for det offentlige skolesystem. Det er frit skolevalg i denne forstand, vi undersøger her.

Skolevalg på tværs af skoledistrikter er også sket før 2005-loven, fordi mange kommuner har haft tilladt det. I baggrundsmaterialet for Folketingets behandling af loven indgik bl.a. oplysninger fra undervisningsministeren om en undersøgelse gennemført af Kommunernes Landsforening i 2003, altså før den kommunalreform, som nogle år senere reducerede antallet af kommuner til en tredjedel. Et repræsentativt udsnit på 197 kommuner blev spurgt om, hvor mange forældre der bad om at få børn optaget på en anden skole end distriktsskolen, og hvor mange der fik/ikke fik tilladelse til det (Ravn 2003). Nøgletallene fra undersøgelsen var:

- Omtrentlig størrelse på skoleårgang: 62.000 børn
- Anmodning om optagelse på anden skole end distriktsskole: 5.400
- Afvisning af optagelse på anden skole: 800

Det frie valg, som loven skulle sikre, havde altså været der i forvejen for de fleste forældre og børn. Loven udvidede valgfriheden til at gælde på tværs af kommunegrænser og gjorde det lidt sværere for kommunerne at afvise optagelse på anden skole.

Undersøgelser af det frie skolevalg

Siden indførelsen er lovgivningen om frit skolevalg tre gange blevet evalueret af Undervisningsministeriet. I 2007 og 2011 blev evalueringerne udført af rådgivningsfirmaet Rambøll. Et af temaerne var naturligt nok, om de øgede valgmuligheder havde ført til en stigning i bevægelsen af elever på tværs af skoledistrikter. Der blev gennemført en spørgeskemaundersøgelse blandt 2.500 forældre til elever i folkeskolen, hvoraf 59 % besvarede spørgeskemaet (Rambøll 2011, s.

7). Blandt forældrene i undersøgelsen havde 12 % deres barn i en anden skole end distriktsskolen (Rambøll 2011, s. 11). Rambøll prøvede også at undersøge, om der var sket en stigning i bevægelsen af elever mellem skoledistrikter. Da der ikke fandtes tilgængelige registerbaserede opgørelser af dette, forespurgte man hos kommunerne, og ud af 71 kommuner kunne de 30 bekræfte en stigning. Rambøll konkluderede forsigtigt, at der var tale om en svag stigning i bevægelsen af elever mellem skoledistrikter, og at stigningen især var tydelig i byområder, hvilket også blev underbygget af efterfølgende casestudier (Rambøll 2011, s. 17). Dette skyldes formentlig, at der i byområderne er et større udvalg af skoler i nærområdet. Kommunerne peger selv på, at en årsag til stigningen kan være kommunalreformen i 2007, som indførte langt færre og større kommuner, hvilket ændrede skolestrukturen.

Undersøgelsen omfattede også spørgsmålet om, hvorvidt kommunernes skolestrukturer påvirkede familiers bosætning. Omkring en tredjedel af forældrene i spørgeskemaundersøgelsen svarede, at overvejelser om skoledistrikter i nogen eller høj grad havde spillet en rolle for, hvor de valgte at bo (Rambøll 2011, s. 18). Tallet indikerer kun en tendens, da der selvfølgelig har været mange andre faktorer i spil for forældrene. Men de forældre, som faktisk har bosat sig nær en ønsket skole, har i en vis forstand allerede truffet et tværgående skolevalg.

I 2017 blev loven evalueret for tredje gang, denne gang af analyse- og rådgiverfirmaet Epinion. Også i denne evaluering er folkeskoleelevers fordeling mellem distriktsskolen og andre skoler blevet undersøgt. Undersøgelsen bygger på en kombination af registerdata, spørgeskemaundersøgelser (blandt forældre og blandt skolechefer) og kvalitative interviews (især med forældre). Hvis man sammenligner opgørelsen i denne undersøgelse og Rambølls undersøgelse fra 2011, tyder det på en stigning i antallet af forældre, der vælger en anden skole end distriktsskolen. I 2017 fordeler børnene i folkeskolen sig med 85 % på distriktsskolen, 13 % på en anden folkeskole inden for kommunen og 2 % på en folkeskole uden for kommunen (Epinion 2017, s. 21). Samlet set kan man konkludere, at der nu viser sig en tydelig tendens til, at flere forældre er begyndt at benytte sig af muligheden for at vælge en anden folkeskole end distriktsskolen, end det var tilfældet i 2011.

Epinions rapport beskæftiger sig indgående med årsagerne til forældres valg af skole, som undersøges bredt gennem en kombination af kvantitative og kvalitative metoder. Først belyses (primært på grundlag af spørgeskemaundersøgelsen) en række baggrunds- og rammefaktorer af mulig betydning for valget, herunder forældres uddannelsesniveau og socioøkonomiske status, deres egen skolegang, deres hovedsprog (dansk eller noget andet) og den geografiske afstand til skolen. Den geografiske afstand til skolen har, som man kan forvente, stor betydning, men også andre rammefaktorer har en vis betydning; f.eks. har forældre, som selv har gået i folkeskole, tendens til at sende deres børn i

folkeskole. Hvis man ser på forældrenes uddannelsesniveau, er der ikke store forskelle på, hvor stor en andel som vælger noget andet end distriktsskolen. Blandt forældre med folkeskole, ungdomsuddannelse, kort eller mellemlang videregående uddannelse som højeste uddannelsesniveau er det mellem 67 % og 70 %, som sender deres børn i distriktsskolen. Blandt forældre med lang videregående uddannelse er andelen dog lidt lavere, 63 %. Mellem en tredjedel og en fjerdedel vælger således aktivt en anden skole end distriktsskolen; men uddannelsesniveaut har betydning for, hvad de vælger. Blandt forældre med lang videregående uddannelse har 24 % valgt en fri grundskole til deres barn, mens 11 % har valgt en folkeskole uden for eget skoledistrikt. Blandt forældre med folkeskolen som højeste uddannelse har 7 % valgt en fri grundskole, mens 22 % har valgt en anden folkeskole end distriktsskolen (Epinion 2017, s. 25). Ser man på familiernes husstandsindkomst bekræftes tendensen. Det er blandt familier med indkomst over 900.000 om året, at den største andel vælger fri grundskole til deres børn, og det er blandt forældre med under 200.000 i indkomst, at den største andel vælger en anden folkeskole end distriktsskolen (Epinion 2017, s. 26). Uddannelsesniveau og socioøkonomisk status har således især betydning for, om forældrene vælger en fri grundskole til deres børn, ikke så meget for om børnene går i distriktsskolen eller en anden skole.

Eftersom vores undersøgelse fokuserer på forældrenes begrundelser eller motiver for valg af skole, vil vi ikke gå videre i diskussion af baggrundsfaktorerne. Vi vil i stedet have fokus på de årsager, som forældrene selv peger på, og dermed på hvilke bagvedliggende rationaler der kan være styrende for deres handlinger.

Begrundelser for skolevalg

I Epinions spørgeskemaundersøgelse er forældre blevet bedt om at rangordne 18 faktorer for skolevalg. Faktorerne var defineret i skemaet på forhånd. Analysen førte til, at faktorerne blev ordnet i tre grupper, som forældrene tildelte henholdsvis størst, middel og mindst betydning. Nedenstående figur illustrerer forholdet mellem disse faktorer.

Faktorer med størst betydning	<ul style="list-style-type: none"> • At eleverne trives godt på skolen • At skolen har dygtige lærere • At skolen lægger stor vægt på faglig udvikling • At skolen lægger stor vægt på social udvikling
-------------------------------	---

Faktorer med middel betydning	<ul style="list-style-type: none"> • At skolen lægger vægt på kommunikation mellem skole og hjem • At der er forholdsvis små klasser • At skolen er mangfoldig • At venner og familie har fortalt, at skolen er en god skole
Faktorer med mindst betydning	<ul style="list-style-type: none"> • Karakterer og nationale tests • Afstand til skolen • Type af skole • Andelen af tosprogede elever (undersøgelsen viste også, at dette punkt kun gælder, indtil antallet af tosprogede når en vis grænse på en skole)

Figur 1: *Epinion 2017, s. 35-39*

En sådan undersøgelse og analyse indebærer, at forældrenes vurderinger og begrundelser generaliseres; de bliver så at sige rensset for de forståelser, der ligger indlejret i den interviewede forældres nære kontekst. For til en vis grad at kompensere for dette, har Epinion suppleret den kvantitative analyse med et antal kvalitative interviews, omfattende 26 forældre fra fire udvalgte kommuner. Analysen af disse interviews viser, at mange forældre pegede på andre begrundelser for skolevalg, når de blev direkte adspurgt, end når de besvarede et spørgeskema. Det viser, at forældres valg af skole kan betegnes som en kompleks og flerleddet proces, hvor det ofte er *latente faktorer*, der spiller ind. Latente faktorer forstås i Epinions rapport som nogle, der tages for givet, og som er med til at styre valget af skole, uden at forældrene tænker bevidst over det. De latente faktorer opfattes som selvfølgeligheder og italesættes derfor sjældent eksplicit; men i interviewet kommer de mere frem, fordi forældrene bliver bedt om at overveje og forklare deres begrundelser. I modsætning til de latente årsager står de *refleksive*, hvor forældre mere eller mindre bevidst giver udtryk for særlige ønsker og præferencer ved valg af skole.

Epinion ordner de faktorer, som påvirker skolevalget, i tre typer (Epinion 2017, s. 43):

- Rammefaktorer, som afgrænser de muligheder, forældrene tager stilling til. Disse faktorer er ofte latente. De omfatter søskende/venner på skolen, geografi og afstand til skolerne samt elevsammensætningen på skolerne. For nogle forældre kan typen af skole også være en rammefaktor, f.eks. religiøse skoler.

- Primære faktorer; de refleksive faktorer som forældrene lægger mest vægt på. De omfatter, at eleverne trives godt på skolen, at skolen har dygtige lærere, at skolen lægger stor vægt på elevernes faglige udvikling, og at den ligeledes lægger stor vægt på elevernes sociale udvikling.
- Sekundære faktorer; de øvrige refleksive faktorer, som forældrene lægger vægt på. De omfatter bl.a. klassernes og skolernes størrelse, karakterniveauet, forældresamarbejdet og skolernes fysiske rammer.

Segmenter af forældre

På grundlag af analysen af forældrenes prioriteringer af skolevalgsfaktorer har Epinion også undersøgt, i hvor høj grad man kan tale om forskellige segmenter af forældre, hvis præferencer for valg af skole minder om hinanden. Til dette formål er blevet anvendt en såkaldt *two-step cluster*-analyse (se Epinion 2017, s. 43-44 samt s. 112 for en uddybning af metoden). Ifølge denne analyse kan man ved at ordne forældrene i tre segmenter beskrive en stor del af variationen i deres præferencer. De tre kvalitativt forskellige segmenter bliver beskrevet som de ambitiøse, de lokalt orienterede og de fællesskabsorienterede.

De ambitiøse

De ambitiøse omfatter 34 % af de adspurgte forældre i spørgeskemaundersøgelsen. I dette segment er der en overrepræsentation af forældre med høje husstandsindkomster og lange videregående uddannelser. Forældre i dette segment orienterer sig primært mod et højt fagligt niveau. De lægger stor vægt på, at eleverne på skolen får gode karakterer, og at skolen har stort fokus på den faglige udvikling. Derudover er det vigtigt for forældre i dette segment, at der er en lav andel af tosprogede elever og en høj andel af ressourcestærke forældre. Denne gruppe af forældre går også meget op i deres børns skolegang og mener, at valget af skole har stor betydning for, om barnet klarer sig godt i fremtiden.

De lokalt orienterede

Dette segment er det mindste af de tre segmenter, da det samlet set kun omfatter ca. 23 % af forældrene. I denne gruppe er der en overrepræsentation af forældre med lave husstandsindkomster, med folkeskolen som højest gennemførte uddannelsesniveau samt forældre fra hjem, hvor der tales et andet sprog end dansk. Denne gruppe er forankret i lokalmiljøet, idet de lægger vægt på *det nære* både geografisk og ift. kammerater på skolen. For disse forældre har det derfor stor betydning, at der er kort vej til skolen, at skolen er gratis, og at barnet har kammerater på skolen i forvejen. De lægger i højere grad end forældrene i de

andre segmenter vægt på, at skolen er en folkeskole; til gengæld lægger de relativt mindre vægt på karaktererne samt på andelen af tosprogede elever i klassen.

De fællesskabsorienterede

De fællesskabsorienterede er med 43 % af forældrene det største segment. I dette segment er der en overrepræsentation af personer med en gymnasial, erhvervsfaglig og kort eller mellemlang videregående uddannelse og af forældre med middelindkomster. Dette segment er kendetegnet ved forældre, der i højere grad orienterer sig mod fællesskabet og det sociale. De finder det for eksempel mere væsentligt end de andre segmenter, at skolen lægger vægt på elevernes sociale udvikling, at den er mangfoldig og lægger stor vægt på kommunikationen mellem skole og forældre, samt at der er gode muligheder for forældreindflydelse og -inddragelse. Forældre i dette segment lægger derimod mindre vægt på, om der er mange ressourcestærke forældre, om der er en stor andel af tosprogede elever på skolen, og om der er kortest mulig vej.

En sådan analyse rummer en risiko for overfortolkning, hvor det enkelte segment opfattes som homogent og bærer af en slags fælles identitet. Der er netop tale om segmenter, som er analytiske konstruktioner, og ikke om grupper, som bærer fællesskaber. Men læst rigtigt kan segmentanalysen give et anskueligt indtryk af sammenhængen mellem forskellige rammefaktorer samt præferencer (primære og sekundære faktorer) hos de adspurgte forældre. Derfor vil vi i et vist omfang inddrage den i vores empiriske analyse.

Internationale tendenser i skolevalg

Spørgsmålet om skolevalg har en lang historie i dansk uddannelsespolitik. Men det har først og fremmest drejet sig om det princip, som er stadfæstet i lovgivningen om frie grundskoler; nemlig forældrenes og børnenes ret til at vælge en skole, som har et andet ideologisk grundlag end staten og den statsligt understøttede protestantiske kirke. Den nyere lovgivning om frit skolevalg afspejler en anden tilgang til spørgsmålet om skolevalg, nemlig en bestræbelse for at indføre og styrke markedsmekanismer i skolesystemet. Denne tilgang er forholdsvis ny i dansk sammenhæng, men i mange andre lande har den præget den skolepolitiske dagsorden stærkere og gennem længere tid. Det gælder ikke mindst i USA, hvor frit skolevalg har været en væsentlig del af skolepolitikken siden 1970'erne (Harris & Bennet 2001), og hvor denne udvikling har været stærkt omdiskuteret. Det er bl.a. blevet kritiseret, at det frie skolevalg og antagelsen om forældrene som reflekterede, rationelle brugere har været brugt som politisk strategi for at revitalisere den offentlige grundskole og sikre middelklassens børn adgang til kvalitetsuddannelse – og dermed også som strategi til at sikre politikere opbakning og potentielle stemmer blandt middelklassens forældre (Ball 2003, Savage 2000).

I 2002 blev USA's føderale skolelov »The Elementary and Secondary Education Act« fra 1965 erstattet af »No Child Left Behind«-reformen (NCLB), som blev gennemført af George W. Bush. Reformen blev bl.a. gennemført med henvisning til, at man i USA gennem flere år havde registeret et faldende niveau i de etniske minoriteters skolepræstationer. Med NCLB-reformen indførte man et

ensartet nationalt system for testning af elever, krav om forbedring af skolers resultater, opgradering af læreres faglige kompetencer gennem forskningsbaserede koncepter for undervisning, offentliggørelse af ranglister over de enkelte skoler samt indførelse af frit skolevalg på tværs af distrikter. I 2015 blev NCLB-loven efter voldsom kritik erstattet af »Every Student Succeeds Act« (ESSA) (Krejsler 2018).

Den skoletænkning, der lå til grund for NCLB, antog, at markedsmekanismer og indbyrdes konkurrence mellem institutioner ville styrke kvalitet og effektivitet i skolernes virke. Det blev klart udtrykt i loven: "Competition can be the stimulus a bureaucracy needs in order to change. For that reason, the Administration seeks to increase parental options and influence. Parents armed with data, are the best forces of accountability in education. And parents, armed with options and choices can assure that their children get the best, most effective education possible." (Bush 2001, s. 5)

I denne forståelse, som lå i forlængelse af New Public Management-filosofien, skulle staten medvirke til tydelig information om skolemarkedet og dets tilbud, bl.a. gennem offentliggørelse af ranglister over skolernes profiler med hensyn til elevernes faglige præstationer, skolernes rekrutteringsgrundlag samt særlige programmer eller kvaliteter ved den enkelte skole. Forældrenes mulighed for at vælge skoler til og fra ville så tvinge skolerne til at yde kvalitet i faglighed, pædagogik og skolemiljø.

Også i Europa har denne skoletænkning vundet betydelig udbredelse og har tilskyndet mange offentlige myndigheder til at give forældre og børn mere frie muligheder for at vælge skole. I vurderingen af denne udvikling er det dog vigtigt at skelne mellem primærtrinnet, det indledende skoleforløb (som i Danmark svarer til 1. – 4. klasse), og de to sekundærtrin, som i Danmark svarer til hhv. resten af folkeskoleforløbet og en ungdomsuddannelse. Til forskel fra skolevalg på primærtrinnet vil skolevalg især på det andet sekundærtrin, ungdomstrinnet, ofte være forbundet med en vis specialisering, f.eks. mellem forskellige fag, forskellige præstationsniveauer og forskellige anvendelsesperspektiver. Disse valg på ungdomstrinnet vil ofte handle om at fortsætte ved en bestemt skole eller at forlade den. Forældres valg af skole på primærtrinnet, fra starten af skoleforløbet, er det mest klare udtryk for markedsprincippet.

Selvom mange europæiske lande har forøget forældres spillerum for valg af skole på primærtrinnet, er der væsentlige forskelle mellem situationerne i de forskellige lande. En tysk oversigtsartikel deler landene op i tre typer (Schwarz et al. 2017, s. 180-181):

- Fordeling af elever via skoledistrikter, stærkt begrænsede valgmuligheder (Finland, Frankrig, Grækenland, Norge, Tyskland). I disse tildeles elever til skoler på grundlag af familiernes placering i skolernes distrikt, og der

er meget begrænsede muligheder for at søge om og opnå plads på en skole uden for distriktet.

- Fleksibel kombination af skoledistrikter og mulighed for valg (f.eks. Danmark, Østrig, Luxemburg, Polen, Portugal og Spanien). I disse lande fordeles eleverne i udgangspunktet via skoledistrikter, men forældrene har en vis ret til at vælge skole uden for distriktet. Hvor stærk denne rettighed er afhænger af, hvor meget vægt der lægges på kapaciteten hos den modtagende skole.
- Fuld valgfrihed inden for det offentlige skolesystem (Belgien, Holland, Italien). I disse lande vælges mellem skoler i det offentlige skolesystem efter et først-til-mølle-princip. Eftersom der ikke oprettes skoledistrikter, er forældrene nødt til at foretage et valg.

International forskning om skolevalg

Udbredelsen af modeller for frit skolevalg har været ledsaget af en stærk interesse for at udforske de strukturer, processer og konsekvenser, som præger valget af skoler i forskellige nationale og lokale sammenhænge. Udgangspunkterne for denne forskning har været forskellige. Nogle forskningsmiljøer har taget udgangspunkt i kritiske antagelser om, at frit skolevalg især imødekommer bestemte gruppers interesser og risikerer at underminere sociale fællesskaber og svække skolernes betydning for social lighed. Andre forskningsmiljøer har taget udgangspunkt i, at frit valg og markedsmekanismer har potentiale til at bryde traditionelle sociale og geografiske barrierer i skolesystemerne. Men med begge udgangspunkter er der udført væsentlig forskning.

I det følgende præsenterer vi nogle eksempler på empiriske undersøgelser af skolevalg i forskellige kontekster. Frem for en bred oversigt, en såkaldt 'state of the art', har vi valgt at gennemgå udvalgte eksempler på undersøgelser hver for sig, fordi det giver mulighed for nærmere at beskrive sammenhængene mellem forskningsspørgsmål, metoder og resultater i den enkelte undersøgelse. Vi har især valgt undersøgelser, som handler om valg af skole på primærstadiet, og undersøgelser, som fremdrager sociale forskelle i valgmønstrene. Nogle af undersøgelseerne bygger på sociologiske tilgange og metoder, andre mere på økonomiske eller humangeografiske tilgange og metoder. Af de seks præsenterede undersøgelser fokuserer de første to på forældres strategier i forbindelse med skolevalg, og bruger bl.a. åbne interviews til at indfange forældrenes motiver og forståelser. De to næste undersøgelser fokuserer på samspillet mellem forældre og skoler i det sociale og geografiske rum og bruger overvejende kvantitative metoder til at analysere forældrenes muligheder og valg. De to sidste under-

søgelse handler om byer, hvor politiske beslutninger har fjernet de tidligere skoledistrikter, og ser på konsekvenserne heraf.

De privilegerede og de afkoblede i England

I slutningen 1990'erne gennemførte Stephen Ball og andre engelske uddannelsesforskere en omfattende kvalitativ undersøgelse af familiers forudsætninger for og håndtering af skolevalget inden for tre lokale skolemyndigheder (LEA'er). Der blev gennemført 139 semi-strukturerede interviews over en tre-årig periode. Resultater er fremlagt i flere publikationer; her bygger vi især på Ball, Browne & Gewirtz (1996). Analysen i denne artikel bygger på et mindre antal af de gennemførte interviews, i alt 26. Forskerne har identificeret tre idealtyper af 'skolevælgere', og artiklen er struktureret som en beskrivelse af disse efter tur. De tre typer er (1) de privilegerede og kompetente vælgere, (2) de 'nytilkomne', delvist kompetente vælgere og (3) de afkoblede vælgere. Den første type er næsten udelukkende middelklasse-professionelle (med offentligt ansatte overrepræsenteret), den anden gruppe har varierende klassebaggrund, og den tredje gruppe kommer næsten udelukkende fra arbejderklassen.

Gruppen af *privilegerede og kompetente* kendetegnes af fire centrale træk. For det første er de orienteret mod valg, sætter pris på muligheden for at vælge mellem skoler. For det andet har de klart kapacitet til at forholde sig til og bruge valgmulighederne. De har den nødvendige økonomiske, sociale og kulturelle kapital. For det tredje oplever og fremstiller de ofte valget af skole som en kompleks, krævende og til tider forvirrende proces, både fordi den er vigtig for deres børns fremtid, og fordi de skal håndtere mange indtryk og informationskilder. Det fjerde træk er, at de (ligesom mange inden for de to andre idealtyper) forholder sig meget til indtryk af og fornemmelse for skolernes etos, atmosfære og sociale klima. Følelser spiller en væsentlig rolle i valgprocessen. Inden for denne gruppe kan man yderligere skelne mellem et mål-orienteret perspektiv og et person-orienteret perspektiv. Skolevælgere med et mål-orienteret perspektiv er mere tilbøjelige til at tage eksamensresultater og karakterer alvorligt og bruge dem til at sammenligne skoler. De ser bestemte – oftest faglige - kvaliteter ved skoler som nødvendige for deres børns uddannelse, mens skolevælgere med et person-orienteret perspektiv i højere grad ser på generelle kvaliteter, som de mener gør det muligt for barnet at forløse hele sit potentiale.

Familierne inden for gruppen af *nytilkomne, delvist kompetente* skolevælgere er orienteret mod valg på skole-markedet, men deres kapacitet til at håndtere valget er begrænset. Deres livsforløb og familiehistorie har ikke givet dem den nødvendige erfaring med og viden om skolesystemets mekanismer. I udsagn fra denne gruppe bliver processens kompleksitet ofte reduceret til at handle om generelle kvaliteter, enten positive eller negative. Der er tendens til, at de søger

sikkerhed gennem information fra mere 'autoritative' kilder, og måske derfor er de mere tilbøjelige til at acceptere officielle udsagn om skolers ry.

I gruppen af *afkoblede* kan familierne siges at forholde sig 'på overfladen' af skolevalgets strukturer og processer. Der er mange aspekter af skole og uddannelse, de ikke er fortrolige med, og det er især skolernes ydre kendetegn, deres bygninger og udearealer, de lægger mærke til. De hente deres vurderinger af skolerne fra lokale sociale netværk snarere end fra officiel information. Hvor de privilegerede og kompetente vælgere ofte ender med at stå med to mulige skoler efter en proces, hvor de har sammenlignet og sorteret, starter forældrene i den afkoblede gruppe oftest med to skoler, som ligger i nabolaget. De er meget lidt opmærksomme på skoler uden for nærområdet. Børnenes lykke er meget vigtig for forældrene i denne gruppe, men lykken ses som et spørgsmål om social tilpasning, venskab og deltagelse i lokalsamfundet snarere end om opnåelse af langsigtede mål eller realisering af særlige evner.

Med henvisning til Pierre Bourdieus (se f.eks. Bourdieu 1997) analyser fremhæver forskerne, at kulturel kapital er væsentlig for familiernes afkodning af skolernes information og matchning af børnene til skoler som led i valgprocessen. Men social og økonomisk kapital har også betydning.

En anden artikel, bygget på data fra samme undersøgelse, ser nærmere på, hvordan rygter om skoler cirkulerer i sociale netværk og bruges af forældrene i valget af skoler til deres børn (Ball & Vincent 1998). Forskerne indfører en skelnen mellem to typer viden, *hot knowledge* og *cold knowledge*. Hot knowledge er rygter; viden og vurderinger, mere eller mindre baseret på erfaringer, som spredes fra mund til mund mellem venner, bekendte, kolleger og naboer. Over for denne viden står cold knowledge, den formaliserede og mere systematiske viden, der enten formidles af skolerne selv eller offentliggøres i form af ranglister på officielle hjemmesider. Forskellen anskueliggøres således (Ball & Vincent 1998, s. 380):

Officiel information – cold knowledge	Rygtebaseret viden – hot knowledge
<ul style="list-style-type: none"> • Logik • Abstrakt information • Evidens • Resultater • Profiler 	<ul style="list-style-type: none"> • Fornemmelse/følelser • Direkte viden • Anekdoter • Indtryk • Erfaringsbaseret

Rygter kan ses som reaktioner på og forsøg på at fortolke tvetydige og usikre situationer. Interviewudsagnene giver mange indtryk af, hvordan de interviewede kæmper med uigennemskuelige processer og vilkår. Det gælder også for de mest kompetente vælgere, som til tider næsten har for meget viden. Men rygterne ses ofte som mere troværdige end mere officielle former for information, især den information som kommer fra skolerne selv.

I familiernes tilgang til og brug af rygterne skelner forskerne mellem tre forskellige former: mistanke, tvivl og accept. En del forældre er mistænksomme over for rygterne og stoler mere på forskellige officielle informationer, selvom de også forholder sig til rygterne. Det er overvejende forældre inden for gruppen af privilegerede og kompetente vælgere. Den tvivlende reaktion, hvor rygterne bliver brugt, selvom man tvivler på deres rigtighed, findes hos en blandet gruppe af både kompetente og delvist kompetente brugere. Deres tvetydige holdning til rygterne kan øge den usikkerhed, de føler i forbindelse med valget af skole. For de accepterende forældre, som overvejende kommer fra gruppen af delvist kompetente vælgere, er rygterne udtryk for andre forældres vurderinger og giver et tilsyneladende pålideligt og forståeligt grundlag for at 'afkode' skolerne og vælge mellem dem.

Motiver og strategier i Canada

Et andet eksempel på forskning i skolevalg er en undersøgelse gennemført i to større byer, Edmonton og Calgary, i den canadiske provins Alberta. Undersøgelsen omfattede en spørgeskemaundersøgelse blandt ca. 1.900 forældre og et mindre antal gruppeinterviews som opfølgning (Bosetti & Pyryt 2007). Forskerne indplacerer undersøgelsen ift. tidligere diskussion og forskning om middelklassefamiliers strategier for deres børns uddannelse. De påpeger, at de fleste planer for institutionalisering af skolevalg bygger på en forståelse af forældrene som rationelle aktører, der vil foretage skolevalget ud fra generelle målrettede motiver og systematisk afvejning af omkostninger og udbytte. Men megen forskning viser (ligesom den omtalte undersøgelse af Ball m.fl.), at denne forståelse overser, i hvor høj grad forældrenes beslutninger præges af deres sociale og kulturelle værdier og vaner. Middelklasseforældre tænker og handler ofte ud fra en implicit forståelse af, at deres børn er særligt kvikke og har særlige evner eller potentialer, som skolen skal understøtte.

Bosetti og Pyryt anerkender, at politikker for skolevalg har stort potentiale ift. at imødekomme den enkeltes behov for læring. Men de tvivler på, at dette potentiale vil kunne indløses, fordi middelklasseforældre, i en situation præget af vidensøkonomiens stigende krav til uddannelse og ængstelse ift. børnenes fremtid, vil bruge skolevalget til at sikre deres børn særlige fordele (Bosetti & Pyryt 2007, s. 91).

Undersøgelsen handler om forældrenes valg mellem fire typer grundskoler:

- Almindelige offentlige skoler
- Alternative offentlige skoler med særlige programmer/profiler
- Private skoler (betalingsskoler)
- Private skoler (betalingsskoler) med religiøst tilhørsforhold

Spørgeskemaundersøgelsen viser nogle mønstre i sammenhængen mellem baggrundsfaktorer og skolevalg. Forældre, som vælger private skoler, skiller sig klart ud med højest gennemsnitsindkomst og højest uddannelsesniveau. Forskellene blandt forældre ved de øvrige tre typer skoler er mindre, men de forældre, som vælger alternative skoler, har lidt lavere gennemsnitsindkomst og lidt højere uddannelsesniveau end de andre. Det svarer på mange måder til de mønstre, som blev fundet i Epinions evaluering af det frie skolevalg, som vi har omtalt ovenfor.

I Bosetti og Pyryts undersøgelse peger udsagn fra de gennemførte gruppeinterviews på, at de alternative offentlige skoler ofte vælges af forældre, som ønsker noget særligt for deres børn, men ikke har råd til privatskole. Interviews peger også på, at adgangen til en god skole ofte har betydning for, hvor forældre vælger at bosætte sig. Nogle af de forældre, som har valgt private eller alternative skoler bruger meget tid og energi på børnenes transport til og fra skole.

Blandt de forældre, som sender børnene i almindelige offentlige skoler, er det lidt under halvdelen, som i forvejen har søgt information om andre skoler. Blandt dem, som sender børnene i alternative offentlige skoler eller private skoler, har langt de fleste undersøgt alternative muligheder (Bosetti & Pyryt 2007, s. 99-100).

I spørgeskemaundersøgelsen er der spurgt til forældrenes hovedmotiver for at vælge en bestemt skole. De væsentligste motiver for de forskellige typer skoler er følgende:

- For almindelige offentlige skoler: Nærhed til hjemmet (30 %), skolens faglige omdømme (16 %), skolelederen (9 %)
- For alternative offentlige skoler med særlige programmer/profiler: Skolens faglige omdømme (18 %), tilstedeværelsen af et særligt program (15 %), skolens værdier for uddannelse (14 %)
- For private skoler (betalingsskoler): Skolens værdier ift. uddannelse (27 %), skolens faglige omdømme (21 %), skolens særlige tilgang til læring (17 %)

- Private skoler (betalingsskoler) med religiøst tilhørsforhold: Skolens værdier for uddannelse (43 %), religiøst indhold i læreplanen (20 %)

Forældrenes motiver belyses også med udsagn fra interviews. F.eks. citeres en mor, hvis familie har valgt privatskole til barnet: ”Vi ønskede en skole, hvor barnet var i centrum, men med klare regler for disciplin, klare forventninger om faglige præstationer, obligatorisk undervisning i et andet sprog og skoleuniformer. Vi kan godt lide mangfoldigheden af familier i det offentlige skolesystem og støtter det stærkt, men vi ville ønske, at de programmer, som tilbydes på privatskole X, var til rådighed for børn i det offentlige system. Det er de ikke, så vi vælger privatskole X” (Bosetti & Pyryt 2007, s. 101). Udsagnet illustrerer den tvetydighed, som ofte kan findes i middelklassefamiliers tilgang til skolevalget; på den ene side går de principielt ind for et fælles offentligt skolesystem, på den anden side har de ikke nødvendigvis tillid til, at dette skolesystem sikrer deres egne børn de bedste muligheder.

De reelle valgmuligheder i England

En nyere engelsk undersøgelse (Burgess et al. 2011) anlægger et socio-geografisk perspektiv på forældres valg af grundskole (primærtrinnet). Forskerne søger at efterprøve en antagelse, som ligger bag politiske tiltag til frit skolevalg; nemlig at forældre har mulighed for at vælge mellem en række skoler, som ligger geografisk relativt tæt på hjemmet. De peger på en række forhold, som kan begrænse valget for forskellige typer familier. Centralt i analysen står en skelnen mellem to typer lokalområder (*catchment area*) for den enkelte skole, dels områder baseret på simpel geografisk afstand til skolen, dels ‘de facto’-områder, som reelt udgør skolens rekrutteringsgrundlag. ‘De facto’-områderne forstås som den radius af skoler, hvorfra 80 % af elevgrundlaget er kommet i de foregående år.

Undersøgelsen bygger på en kombination af *survey data* fra en stor landsdækkende undersøgelse af en kohorte på 11.500 børn samt på registerdata fra det engelske undervisningsministerium. Fra kohorte-undersøgelsen bruges data fra den tredje undersøgelsesrunde, hvor børnene var fem år gamle og skulle til at begynde i grundskole. Undersøgelsen omfattede en række spørgsmål om forældres valg af grundskole, herunder de ønsker om skole de indgav til lokale skolemyndigheder, samt hvorvidt de faktisk fik plads på den ønskede skole. Desuden hente oplysninger om forældrenes socioøkonomiske status og karaktererne i deres lokale område (storby kontra mindre by/landsby).

Fra det engelske undervisningsministerium hentes og aggregeres oplysninger om nogle centrale karakteristika for de enkelte skoler, nemlig hvor stor del af eleverne, som har ret til gratis skolemåltider (som indikator på, hvor velstående

skolernes elevgrundlag er), om skolerne har et religiøst værdigrundlag, og skolernes gennemsnitlige præstationsniveau baseret på nationale tests.

På dette grundlag konstruerer forskerne en typologi med otte grupper af skoler og gennemfører forskellige analyser.

En analyse drejer sig om afstanden mellem forskellige familietyper og forskellige typer skoler. Her bruges i første omgang de simple geografiske skoledistrikter, og der laves ranglister for familiers afstand til skolerne. Blandt resultaterne er, at gruppen af relativt velstående ikke-religiøse skoler med gode testresultater er 3,2 skoler væk (på en geografisk rangliste) for familier med høj socioøkonomisk status, men 4,8 skoler væk for familier med lav socioøkonomisk status. Hvis man kun ser på byområder, er denne forskel stærkere; her er den nævnte gruppe af skoler 3,1 skoler væk for familier med høj socioøkonomisk status og 5,5 skoler væk for familier med lav socioøkonomisk status.

Men forskerne har konstrueret 'de facto'-skoleområderne ud fra en antagelse om, at de i højere grad vil vise de reelle valgmuligheder for familierne. Det viser de bl.a. ved at sammenligne, hvor mange skoler inden for en radius af tre kilometer fra hjemmet, som er geografisk tilgængelige hhv. de facto tilgængelige for forskellige familier. For alle familier i undersøgelsen er lidt over halvdelen (54 %) af disse skoler geografisk tilgængelige, men hvis man også inddrager kriteriet om de facto-tilgængelighed, falder andelen til lidt over en tredjedel (37 %). Med brug af 'de facto'-områderne er valgmulighederne for forældre med lavere socioøkonomisk status endnu mere begrænsede, end den simple geografiske indikator pegede på. "For familier med lav socioøkonomisk status, bosat i byområder, er det kun en fjerdedel af skolerne inden for tre kilometers radius, som ud fra de historiske mønstre for elevrekruttering er reelle valgmuligheder" (Burgess et al. 2011, s. 540).

Motiver og lokalområder i Sverige

Som led i et større projekt om socio-geografiske mønstre i det svenske skolesystem er der gennemført en analyse af svenske forældres motiver til at vælge skole (Malmberg et al. 2013a). Analysen bygger især på en survey-undersøgelse gennemført med det formål at give et dybere billede af, hvordan den sociale og etniske sammensætning af lokalområder påvirker forældres syn på skolevalg. Undersøgelsen blev gennemført i foråret 2012; den opnåede en svarprocent på 55 og kom til at omfatte forældre til 3.749 grundskoleelever, som var 11-13 år gamle på undersøgelsestidspunktet.

Forældrene fik bl.a. stillet spørgsmålet: "Hvad er hovedgrunden til, at dit barn går i den nuværende skole?" (Malmberg et al. 2013a, s. 7). Der var 16 lukkede svarmuligheder, heriblandt at det var den tildelte skole (distriktsskolen); faktorer som nærhed og transport; at der var søskende eller venner på skolen; at

der var svensktalende elever; at det var en sikker og rolig skole; at skolen kunne opfylde særlige behov; at skolen havde gode lærere, og eleverne opnåede gode resultater. Der var også svarmuligheder, som drejede sig om årsager til at fravælge tidligere skoler, herunder mobning, uro og utilstrækkelig undervisning. Forældrene blev også spurgt, om det var en offentlig eller en fri skole, og om de ville vælge en skole, hvis den lå tæt ved hjemmet, men havde få svensktalende elever. Forældrene fik derudover stillet en række spørgsmål om deres vurderinger af de svenske regler om frit skolevalg. Det var et væsentligt tema i artiklen, men vi går ikke ind i det her.

Analysen fokuserer især på lokalområdernes betydning og arbejder med en fleksibel model for lokalområder, hvor områderne ikke er fast (geografisk) defineret, men beregnes på en særlig måde og er skalerbare. Seks karakteristiske lokalområder beskrives nærmere, og i analyserne undersøges, hvordan tilhørsforhold til disse områder kan forklare forældrenes valg og vurderinger.

Undersøgelsen viser, at afstanden til hjemmet stadig er den vigtigste faktor for valget af grundskole. På spørgsmål om hvorfor barnet går på den nuværende skole, svarede 64 %, at det er, fordi den ligger nær hjemmet. Andre udbredte begrundelser er, at skolen har et godt rygte, både med hensyn til undervisningens kvalitet og at skolen føles tryk og rolig. Endnu en begrundelse er, at barnet har søskende, familie eller venner på samme skole. Derudover angiver 24 % af forældrene, at barnet går på den skole, de fik tildelt af kommunen.

Undersøgelsen viser også, at forældrenes motiver for skolevalg påvirkes stærkt af, hvor de bor. Forældre i områder med 'elitekoncentration', hvor mange har høj indkomst og høj uddannelse, angiver sjældent, at barnet går i den skole, kommunen har anvist. De lægger i stedet vægt på skolens rygte, skolens profil, tilstedeværelsen af gode lærere og elevernes præstationer. For dem er det ikke så vigtigt, at skolen ligger i nærområdet, og de vælger gerne en friskole. Disse forældre agerer efter forskernes opfattelse på den måde, som modellen med frit skolevalg ideelt forudsætter, og det peger på, at modellen er tilpasset denne sociale gruppes situation og perspektiv, som forskerne kalder et middelklasse-perspektiv.

Det svarmønster, man finder i områder med 'elitekoncentration', genfindes i vidt omfang i områder, hvor der i nærheden findes boligområder med en høj andel af synlige etniske minoriteter eller en høj andel af folk på sociale overførselsindkomster (Malmberg et al. 2013a, s. 19). Forældrenes interesse for aktivt at vælge andre skoler ser altså ud til at blive forstærket, hvis børn fra mindre privilegerede familier udgør en del af elevgrundlaget for skoler i nærområdet.

Et klart anderledes mønster finder forskerne i områder med hvide ikke-elite-beboere. Denne type områder udviser positiv sammenhæng ift. at vælge den tildelte skole og sige, at kommunen har påvirket valget af skole. Og de udviser negativ sammenhæng ift. at lægge vægt på skolens omdømme, profil, lærerkvalitet, skolepræstationer og elever med lignende interesser.

Disse resultater bestyrker opfattelsen af, at politikker for frit skolevalg er forbundet med en middelklasse-tilgang. Forskerne gør dog opmærksom på, at områder med mindre elitegrupper langt hen er forbundet med samme mønstre af motiver som de hvide ikke-elite-områder. Det kræver altså en vis koncentration af elitebefolkning, hvis middelklasse-perspektivet skal slå igennem.

Et fælles træk for de mindre og de større eliteområder er, at de ikke lægger så meget vægt på de negative motiver til skolevalg, såsom fravalg af skoler på grund af mobning, dårlig undervisning, uro og mange skoleskift. Disse motiver lægges der vægt på i andre grupper, nemlig dem som findes i hvide ikke-elite-områder, områder med synlige minoriteter i nærheden og områder med mange enlige mødre. Dette kan måske fortolkes mere som en arbejderklasse-tilgang til skolevalg, med vægt på en stabil ramme for børnenes skolegang (Malmberg et al. 2013a, s. 20).

Fra skoledistrikter til frit skolevalg i Østrig

Nogle undersøgelser belyser overgangen fra skolesystemer med faste skoledistrikter til systemer med overvejende frit skolevalg. Det gælder bl.a. en undersøgelse gennemført i den østrigske by Linz (Altrichter et al. 2011). Østrig er et af de lande, hvor der har været en gradvis bevægelse mod mere frit skolevalg, og som led i dette tog bystyret i Linz i 2006 det skridt at slå alle byens skoledistrikter sammen i et fælles distrikt. Der blev således frit skolevalg inden for det samlede byområde.

Forskerne ønskede at undersøge konsekvenserne af denne ændring, og kort tid efter implementeringen af dette gennemførte de en spørgeskemaundersøgelse blandt alle forældre til børn, som gik i skole på primærtrinnet i Linz i skoleåret 2008/2009 eller ville skulle starte i skole året efter. De empiriske data omfatter således både forældre, hvis børn er startet under den tidligere ordning med skoledistrikter, og forældre, hvis børn er startet eller er på vej til at starte under den nye ordning. Gennem statistiske analyser prøvede forskerne så at undersøge, om og hvordan det frie skolevalg havde påvirket de sociale skel (segregeringen) inden for byens skolevæsen, den sociale sammensætning af elever ved de enkelte skoler og forældrenes adfærd ved valget af skole.

På grundlag af tidligere forskning forventede forskerne, at ændringen ville føre til øget segregering, herunder etnisk segregering mellem tysktalende elever og elever fra andre sproggrupper, samt at velstillede og veluddannede forældre i højere grad ville benytte sig af muligheden for at fravælge den lokale skole, hvilket ville skabe større forskelle mellem skolerne ift. elevsammensætning.

Undersøgelsen bekræftede imidlertid ikke disse forventninger; der kunne ikke dokumenteres væsentlige forandringer i den sociale segregering. En forklaring på dette kan, som forskerne påpeger, være, at det frie skolevalg på un-

dersøgestidspunktet var relativt nyt, og at ændringer først kan forventes på længere sigt. Det kan tilføjes, at der allerede før indførelse af frit skolevalg var en betydelig del af forældrene, som havde fået deres børn optaget i andre skoler end distriktsskolen.

Undersøgelsens spørgeskema omfattede også spørgsmål om forskellige motiver til at vælge skole, herunder skolernes faglige omdømme, skolernes åbenhed over for børns og forældres behov samt at søskende allerede gik på skolen. Analyserne viste, at sådanne motiver er vigtige for valget af skole. Hvis forældre opfatter skolers omdømme eller åbenhed som vigtige, vælger de ofte en anden skole end distriktsskolen eller den nærliggende skole. Især mere velstillede og veluddannede forældre henviser ofte til sådanne motiver. Efter indførelsen af frit skolevalg bliver det faglige omdømme vigtigere for alle grupper af forældre, mens betydningen af søskende på skolen aftager, dog ikke for de ikke-tysksprogede forældre (Altrichter et al. 2011, s. 236). Der er sammenhæng mellem valgmotiver og familiernes sociale og sproglige karakteristika, og derfor kan motivernes øgede betydning føre til øgede sociale forskelle, selvom undersøgelsen ikke direkte kan påvise disse.

Fra skoledistrikter til frit skolevalg i USA

En anden undersøgelse af overgang fra skoledistrikter til frit skolevalg er gennemført i New Orleans i USA (Harris & Larsen 2015a, Harris & Larsen 2015b). I forbindelse med genopbygningen af New Orleans efter Katrina-katastrofen i 2005 er der nemlig foretaget en gennemgribende omlægning af skolesystemet. De tidligere skoledistrikter er afskaffet, og næsten alle skoler er blevet 'charter schools' med en høj grad af økonomisk og administrativ selvbestemmelse. Desuden er der indført et centraliseret ansøgningsystem, som håndterer og rangordner ansøgninger om skole for hele byen. Der er således sket en radikal markedsføring af byens skolesystem, og forskere undersøger, hvad det har betydet for valget af skoler. Undersøgelsen omfatter ikke direkte spørgsmål til forældrene om deres motiver og præferencer i valget af skole. I stedet undersøger forskerne, hvilke typer skoler familierne efterspørger, ved at kombinere data fra ansøgningsystemet, fra delstatens oversigt over skolers præstationsniveau (den såkaldte *School Performance Score*, SPS) og fra byens oversigt over skolers profiler og tilbud. Desuden gennemføres sammenligninger med situationen i 2004-2005, før omlægningen af systemet.

Allerede før omlægningen var det en væsentlig del af skoleeleverne, som gik på andre skoler end familiernes lokale skole eller distriktsskole. For elever i grundskolen gik omtrent halvdelen på den lokale skole. I 2011-2012 var denne andel faldet til ca. 15 %. Den geografiske afstand til skole er derfor steget; hvor den i 2004-2005 var gennemsnitligt 1,7 miles for elever i grundskolen, var den

i 2011-2012 over 3 miles (Harris & Larsen 2015a, s. 2).

Forskerne sammenfatter forskellige faktorerers indflydelse i følgende tabel (Harris & Larsen 2015a, s. 3):

<i>Skolefaktorerers indflydelse på gennemsnitsfamiliens valg af grundskole i New Orleans</i>	
Faktorer, som stærkt øger sandsynligheden for at vælge en skole.	Søskende i skolen. Bedre faglige præstationer (ifølge SPS).
Faktorer, som i et vist omfang øger sandsynligheden for at vælge en skole.	Antallet af aktiviteter ud over almindelig undervisning. Orkester, fodboldhold. Skolefritidsordning (betalt eller gratis).
Faktorer, som ikke har klar sammenhæng med valg af skole.	Traditionsbevidste navne. Weekend-undervisning. Nye bygninger. Forældregrupper. Musik (andet end orkester).
Faktorer, som i et vist omfang mindsker sandsynligheden for at vælge en skole.	Forlænget skoleår.
Faktorer, som stærkt øger sandsynligheden for at vælge en skole	Lang geografisk afstand.

Analysen ser også på forskelle i skolevalg mellem forskellige indkomstgrupper (Harris & Larsen 2015b, s. 43). Forskerne peger på, at i det nye system har lavindkomst-familier bedre adgang til skoler med bedre faglige præstationer. Skolebus-service er blevet mere udbredt, og der er større chance for at finde skoler med bedre faglige præstationer i nærheden af lavindkomst-kvarterer. Forskellen i faglige præstationer (målt ud fra SPS) er faldet markant. Men lavindkomst-familier vælger ikke i så høj grad skoler med de bedste faglige præstationer, bl.a. fordi deres indkomster og praktiske forhold forhindrer dem i det. Fordi familier

er juridisk forpligtede til at sikre voksent opsyn med deres yngste børn, er det særligt vigtigt for lavindkomst-familier, at børnene har søskende i samme skole, at skolen er tæt på hjemmet, og at der er skolefritidsordninger.

Kontekster og strategier

De undersøgelser, vi har præsenteret her, viser på tværs af lande og lokaleområder nogle gennemgående træk i forældres valg af grundskole for deres børn. Det er vigtigt at huske på, at undersøgelserne er gennemført i sammenhænge, hvor valget af skole er kommet på dagsordenen; enten fordi det generelt er blevet et tema i uddannelsespolitik og offentlig debat, eller fordi der er gennemført reformer med henblik på at styrke markedsmekanismer og øge forældres valgmuligheder.

Undersøgelserne viser, at familier forholder sig forskelligt til valgmulighederne. Nogle forældre holder fast i, at børnene skal gå i skole tæt på hjemmet, og de overvejer ikke for alvor muligheden for at lede efter skoler med særlige kvaliteter længere væk fra hjemmet. Andre forældre orienterer sig mere mod valgsituationen, opsøger information om forskellige skoler og vurderer dem ift. deres børns behov og muligheder. Undersøgelserne har set på forskellige motiver for valg af skole og på forældrenes tilslutning til dem. Det er motiver, som at skolen ligger i nærheden, eller at transport til skolen er let; at der var søskende eller venner på skolen; at det var en sikker og rolig skole; at skolen ikke rummer for mange elever fra synlige minoriteter eller udsatte miljøer; samt at skolen havde gode lærere, og eleverne opnåede gode resultater. Sådanne motiver blev også fundet i Epinions evaluering af det frie skolevalg i Danmark.

Forældrenes motiver og håndtering af skolevalget er ikke tilfældigt fordelt. Det er et gennemgående resultat i undersøgelserne, at skolevalget afspejler forskelle i familiernes socioøkonomiske situation, herunder indkomst og uddannelse. De sociale forskelle begrebsliggøres og operationaliseres forskelligt; nogle undersøgelser lægger vægt på, at forældrenes indkomst øger eller begrænser deres muligheder; andre på den kulturelle kapital, som valgsystemet kræver; og andre igen på at valgene rammesættes af de forskellige lokalområder, skoler og forældre befinder sig i. Men den overvejende tendens er, at forældre med lavere indkomst og uddannelsesniveau orienterer sig mod skolerne i nærområdet og ikke opsøger mere fjerntliggende skoler med særlige kvaliteter, og at disse forældre interesserer sig mere for klimaet i skolerne end for undervisningens kvalitet og det faglige niveau. Det er disse forældre, Ball m.fl. karakteriserer som afkoblede fra systemet med skolevalg. Forældre med god indkomst og højere uddannelsesniveau, dem som Ball m.fl. kalder privilegerede og kompetente vælgere, har derimod tendens til at skaffe sig alsidig information om en række skoler og deres muligheder, og de vælger også i højere grad andre skoler end de nærlig-

gende. Det er det samme mønster, som viser sig, når Burgess m.fl. beregner 'de facto'-afstanden til skoler for forældre med forskellig socioøkonomisk status, og når Malmberg m.fl. konkluderer, at politikker for frit skolevalg er forbundet med en middelklasse-tilgang.

De sociale forskelle viser sig også i hvilken viden, forældrene trækker på i forbindelse med skolevalget. Ball og Vincent peger på, at *hot knowledge* i form af rygter formidlet i sociale netværk er en central informationskilde for alle, men at veluddannede forældre i højere grad omgås rygterne med skepsis og supplerer dem med *cold knowledge* i form af officiel information om skolerne. Skolernes egen information omgås dog også med skepsis.

Det skal understreges, at undersøgelserne ikke tegner et billede af klare sociale forskelle. Der er tale om komplekse mønstre med mange nuancer, men undersøgelserne bekræfter dog, at det er forældre med gode indkomster og uddannelser, som har de klart bedste forudsætninger for at håndtere det frie skolevalg. Det betyder ikke, at valget ikke kan åbne muligheder for bredere grupper. Harris og Larsen fremhæver, at systemet i New Orleans efter Katrina har givet også lavindkomst-familier adgang til skoler med bedre faglige præstationer, selvom familiernes økonomiske situation gør det vanskeligt for dem at udnytte denne mulighed. Og Bosetti og Pyryt finder, at relativt veluddannede forældre med relativt lave indkomster har tendens til at vælge alternative offentlige skoler med særlige profiler eller programmer. Som tidligere omtalt peger Epinions spørgeskemaundersøgelse også på, at forældre med lavere uddannelses- og indkomstniveau også i et vist omfang vælger skoler uden for eget skoledistrikt, men at de primært vælger folkeskoler, mens forældre med højere uddannelses- og indkomstniveau er mere tilbøjelige til at vælge fri- eller privatskoler.

Kommunikative og strategiske motiver

Forældres valg af skole til deres børn er en social handling, som foregår inden for bestemte rammer og afspejler bestemte motiver og orienteringer. Valgprocesserne må ses i sammenhæng med bredere sociale processer og strukturer i de samfund, forældre, børn og skoler er indlejret i og præges af. Dette bredere samfundsmæssige perspektiv i skolevalget kan bl.a. anskueliggøres ved at inddrage Jürgen Habermas' begreber om menneskelig handlen, som han udviklede i »Teorien om den kommunikative handlen« (Habermas 1981/2011). Habermas forsøger her at kombinere indsigter fra filosofi og sociologi med henblik på at vise, hvordan udviklingen frem mod og i moderne typer af samfund præger menneskers handlemønstre og de former for rationalitet, som knytter sig til handlingerne.

Ifølge Habermas er den sociale virkelighed i moderne samfund præget af to forskellige former for rationalitet: Den instrumentelt-strategiske, der er forbun-

det med materielle og sociale systemer, og den kommunikative, der er forbundet med livsverdener.

En livsverden er en kulturelt indlejret forforståelse blandt gensidigt forbundne aktører, der er organiseret omkring indbyrdes samtale. Livsverdenen udtrykker kommunikationens horisont; den fælles referenceramme, som gør det muligt for taler og lytter at forstå hinanden. I livsverdenen foregår der det, som Habermas betegner symbolsk reproduktion; processer, som opretholder en mellemmenneskelig vidensbank sammensat af kultur, tradition, samfund og personlighed, som vi handler ud fra, når vi er i verden. De former for handling, som er forankrede i livsverdenen, kalder Habermas for *kommunikativ handlen*. Det er socialt indlejrede, sprogligt artikulerede, bredspektrede og ofte spontane handlinger, som rummer mulighed for at påvirke andre gennem dialog og konsensus.

”I den kommunikative handlen er de delagtige ikke primært orienteret mod egen succes; de forfølger deres egne individuelle mål under den betingelse, at de kan afstemme deres handlingsplaner i forhold til hinanden på grundlag af fælles situationsdefinitioner.” (Habermas 1981/2011, s. 209)

I de sociale systemer, der udgør livsverdenens modpol, er interaktionen derimod målrational; den er orienteret mod resultater, som kan måles ud fra klart definerede mål. Denne form for handlen kalder Habermas enten *instrumentel* (hvis den er rettet mod materielle genstande) eller *strategisk* (hvis den er rettet mod andre mennesker). I sociale systemer koordineres forskellige aktørers handlinger ikke gennem dialog og gensidig forståelse, men derimod gennem handlingernes konsekvenser. Den strategisk handlende aktør orienterer sig mod styringsmedier, hvormed handlingsresultater kan måles og påvirkes. Nogle af de mest udbredte af sådanne medier er penge og politisk-administrativ magt.

Samfundenes langsigtede udvikling indebærer en øget differentiering både i systemer (som bliver mere komplekse og specialiserede) og i livsverdener (hvor rationalitet udbredes og antager nye former). Men Habermas argumenterer for, at i de udviklede vestlige samfund er der en ubalance mellem disse sideløbende processer; de målorienterede systemer kommer gradvis til at dominere samfundslivet og underminere processerne i livsverdenerne. Det kalder Habermas ”kolonisering af livsverdenen”, og denne kolonisering indebærer systematisk forstyrrelse af den kommunikative rationalitet og de former for dialog og fællesskab, den knytter sig til. Områder, der tidligere blev reguleret gennem sproglig integration og gensidig forståelse, bliver i stigende grad struktureret af penge- og magtlogikker (Habermas 1981/2011, s. 349).

Et af Habermas’ eksempler på koloniseringsprocessen er den juridiske regulering af de sociale relationer i familien og i skolen. Han påpeger, at tysk skolelovgivning i udgangspunktet er en supplerende regulering; uddannelsesprocesserne forventes at være selv bærende, fordi de er forankrede i livsverdener og kan trække på den kommunikative handlens kraft. Men jo mere uddannel-

ssystemet og skolerne bliver præget af formaliseret juridisk regulering, desto mere begrænses mulighederne for symbolsk reproduktion af livsverdenen; og når uddannelsesinstitutioner får til opgave ensidigt at udvikle kvalifikationer rettet mod arbejdsmarkedet, bliver de bundet til et systemperspektiv. Det økonomiske system kræver, at uddannelse afkobles fra idealet om uddannelse som en generel borgerret og i stedet tilkobles arbejdsmarkedet. ”Fra samfundsteoriens perspektiv kan den aktuelle kontrovers om grundlæggende orienteringer i skolepolitikken forstås som en kamp for eller imod koloniseringen af livsverdenen” (Habermas 1981, bd. 2, s. 545).

Spændingsforholdet mellem kommunikativ og instrumentel-strategisk handlen præger forældres motiver og adfærd i valget af skole, men ikke på nogen enkel måde.

Den traditionelle organisering af forholdet mellem skoler og familier, hvor skoledistrikter fastlægger skolernes elevgrundlag, kan ses som bidrag til opretholdelse af livsverdenen i form af fælles rammer og gensidige forbindelser, som giver muligheder for dialog og fælles forståelse blandt lokalsamfundets familier og ift. skolen. Der ligger dog samtidig en begrænsning i, at skolen er valgt på forhånd. Det betyder, at et tema, som kunne udvikle og kvalificere fælles forståelser af skolen og dens betydning for elevernes muligheder, ikke indgår i dialogen.

Når valget af skole bliver en mulighed, må forældrene bevæge sig ud over lokalsamfundets fælles tradition. Valget kommer til at foregå i en ramme, som har mange træk til fælles med et marked. Der er mange skoler at vælge imellem, og de tilbyder forskellige kvaliteter. Der vil altid være et element af målrationalt i valget mellem de forskellige skoler, fordi valget indebærer, at forældrene skal forholde sig til, hvad der er bedst for barnet og for dem i en fremtidig situation. Men hvor stærkt det målrationelle element præger valghandlingen afhænger af, hvordan mulighederne præsenteres og opfattes. Strategiske motiver kan komme til at stå stærkt, hvis forældrene orienterer sig mod kvaliteter, som tydeligt kan måles og sammenlignes, såsom skolernes præstationsniveau målt i opnåede karakterer og skolernes udbud af bestemte fag eller aktiviteter. Men det målrationelle element kan også blive afbalanceret af mere kommunikativ baserede motiver, f.eks. når forældre søger indsigt i skolers sociale miljø og lægger vægt på muligheden for alsidige aktiviteter og forståelsen for eleverne som hele mennesker. Her ligger muligheder for at knytte en livsverdens-forankret sammenhæng mellem familien, eleven og skolen.

Skoler er hjemsteder for forskellige former for kommunikation og samvær, nogle udviklende og andre mere fastlåste eller ligefrem undertrykkende. Men i kraft af deres undervisning, deres fællesskaber af børn og unge og deres samspil med familier og lokalsamfund, bidrager de på mange måder til opretholdelse og udvikling af livsverdener i moderne samfund. Ordninger med frit skolevalg

rummer betydelig risiko for, at strategisk handlen kommer til at præge forældres forhold til skoler, og at balancen mellem system og livsverden forrykkes. Derfor vil forholdet mellem kommunikative og strategiske motiver være et tema i vores empiriske analyse.

Undersøgelsen og konteksten

Problemstillinger

Lovgivningen om frit skolevalg i Danmark er blevet indført med henvisning til to slags begrundelser. Den ene, som f.eks. prægede undervisningsministerens forelæggelse af lovforslaget, handler om, at forældre og børn skal have bedre muligheder for en skolegang, som passer til deres situation og ønsker. Den anden, som ligger i forlængelse af New Public Management, handler om, at forældrene gennem det frie valg bliver kvalificerede og kritiske forbrugere af skolerne og deres ydelser, og det forbedrer skolernes kvalitet. Både loven om det frie skolevalg fra 2005 og undervisningsminister Ellen Trane Nørbys offentliggørelse af ranglister over alle folkeskoler i Danmark i 2016 kan ses som en videreførelse de rationaler, som »No Child Left Behind«-reformen bygger på.

De eksempler på forskning i skolevalget og dets konsekvenser, vi har præsenteret ovenfor, anfægter den anden slags begrundelse. I dette perspektiv fremtræder de politiske tiltag for 'frit skolevalg' i forskellige lande snarere som en konstruktion af arenaer, hvor ressourcestærke familier har mulighed for at udvikle og forfølge strategier for deres børns skolegang og fremtid, mens mulighederne for de mindre ressourcestærke begrænses. Og arenaer, hvor *hot knowledge* om skolers omdømme præger til- og fravalg af skoler.

Med denne undersøgelse ønsker vi at bidrage til viden om, hvordan det frie skolevalg inden for det offentlige skolesystem – folkeskolen – fungerer i et dansk bysamfund. Vi stiller følgende spørgsmål:

1. Hvilke motiver og hvilke rammer præger forældre, som vælger en folkeskole uden for eget distrikt?

2. Hvilke rationaler præger motiverne og rammerne for valgene?

De undersøgelser og rapporter, som har evalueret lovgivningen om frit skolevalg i Danmark, er overvejende af deskriptiv art. Deres fokus har været på årsagerne til at vælge andre skoler end den lokale folkeskole samt på konsekvenser for skolernes elevsammensætning. Især i den seneste evaluering (Epinion 2017) er forældrenes motiver også søgt belyst, men primært gennem spørgeskemaundersøgelse. Undersøgelserne har omfattet forældre af alle slags; både dem der vælger at lade deres børn indskrive på distriktsskolen; dem der har valgt en anden skole end distriktsskolen; og dem der har valgt en privat- eller friskole. Også den kategori af forældre, der af forskellige årsager vælger at lade deres barn skifte skole undervejs i skoleforløbet, har indgået i materialet. I vores undersøgelse fokuserer vi på forældrenes motiver og begrundelser, som vi undersøger gennem kvalitative interviews. Vi undersøger skolevalget inden for folkeskolen i den mest klare valgsituation; nemlig fra starten af skoleforløbet, og vi gør det inden for rammen af et bestemt bysamfund.

De undersøgelser, der allerede foreligger, har alle landsdækkende karakter. De kan derfor opfattes som generaliseret viden, der ikke går i dybden med lokale bevæggrunde for valg af skole. I vores undersøgelse er hensigten at gå tættere på de enkelte forældres overvejelser i forbindelse med valg af skole i lokale kontekster. De foreliggende evalueringer af virkningen af loven om frit skolevalg peger på, at der hen over årene er sket en stigning i trafikken af elever mellem skoledistrikter med et landsgennemsnit på 12 %, og at denne tendens er stærkere i byområder, hvor gennemsnittet er på 14 % (Rambøll 2011, Epinion 2017). Derfor har vi valgt at sætte fokus på årsagerne til denne tendens i en større dansk by, Aalborg.

Byen

Aalborg er en by i Region Nordjylland med 136.017 indbyggere (2017) og dermed Danmarks fjerdestørste by. Nørresundby, beliggende på nordsiden af Limfjorden, regnes i dag som en del af Aalborg. Fra starten af det 20. århundrede var Aalborg en udpræget industriby og var hjemsted for flere store virksomheder inden for bl.a. cementindustri, skibsbygning, tobaksindustri og spiritus. Industrien skabte også en gruppe af velhavere, som ikke mindst bosatte sig i villakvarteret Hasseris, hvor man fortsat kan se mange palæer og patriciervillaer fra den periode. I sidste del af århundredet begyndte byen at skifte karakter, da mange af de store industrivirksomheder lukkede, bl.a. flere cementfabrikker og skibsværftet. Til gengæld voksede service- og videns erhvervene. Der blev etableret forskellige videregående uddannelser, og i 1974 åbnede Aalborg Universitet, som siden er vokset hastigt. Efter århundredeskiftet har omdannelsen

fra industriby til videns- og uddannelsesby taget fart, med omdannelsen af de gamle havneområder til boliger, kontorer og rekreative områder som synlige tegn på forandringen.

Aalborg i dag har ikke længere industribyens klassesdeling, hvor der var tydelige skel mellem overklasse, middelklasse og arbejderklasse, både i velstand, kultur og bosætning. De sociale forskelle er ikke væk, men de har fået andre former. Det fremgår bl.a. af en omfattende undersøgelse af, hvordan klasseforskelle og klasseidentitet viser sig i hverdagens Aalborg i dag (Faber et al. 2012). Forskerne konkluderer, at klasseforskelle fremtræder i fem forskellige former: som strukturer for fordeling af økonomisk og kulturel kapital; som bevidsthed og identifikationer (eller snarere dis-identifikationer); som symbolske grænsedragninger mod andre grupper; som levede erfaringer, subjektive orienteringer og kropslige fornemmelser; og endelig som dominansstrukturer, hvor nogle positioner og grupper underordnes eller undertrykkes (Faber et al. 2012, s. 235). Nogle grænsedragninger knytter sig til byens geografi, og undersøgelsen viser, at nogle bydele er mere attraktive end andre, både for bydelenes egne beboere og for andre. Ikke mindst er der store forskelle i omdømme mellem det gamle velhaverkvarter Hasseris, som i dag overvejende rummer parcel- og rækkehuse, og Aalborg Øst, hvis kerne er boligblokke etableret siden 1960'erne (Faber et al. 2012, s. 109-110).

Skolerne

Aalborg rummer 18 folkeskoler, beliggende i forskellige dele af byen. Skolerne har hver deres distrikt, fastlagt af kommunen, men en del forældre benytter muligheden for at vælge en anden skole, når deres barn skal starte i folkeskolen. Skoleforvaltningens statistik over forældrenes ønsker viser, at især tre skoler har oplevet en bemærkelsesværdig udvikling i tilstrømningen af elever ved skolestart. De to af skolerne har siden 2014 modtaget henholdsvis 30 % og 25 % af eleverne i 0. klasse fra skoler i nabolikdistrikterne. Den tredje skole har en tilstrømning af elever fra forskellige distrikter i hele byen. Det skal nævnes, at en skole i Aalborgs sydøstlige opland også modtager en del elever fra et skoledistrikt i Aalborg. I undersøgelsen har vi valgt at fokusere på de tre skoler i selve Aalborg.

Sydskolen

Sydskolen ligger i et distrikt med ca. 2.000 husstande og har ca. 875 elever. Den bydel, hvor skolen ligger, er ifølge den tidligere nævnte undersøgelse blandt de tre mest attraktive i Aalborg (Faber et al. 2012, s. 108-109). Vurderet ud fra indikatorerne i kvalitetsrapporten for Aalborg Kommune i 2015 (Aalborg

Kommune 2016) leverer skolen gode resultater: Karaktergennemsnittet i dansk i 9. klasse er over syv, og over 95 % af eleverne er i gang med en ungdomsuddannelse 15 måneder efter 9. klasse.

Det meste af elevtilgangen uden for Sydskolens eget distrikt kommer fra et tilgrænsende skoledistrikt. Skolen i dette distrikt er noget mindre, og målt i kvalitetsrapportens indikatorer er dens resultater ikke på højde med Sydskolens. F.eks. er karaktergennemsnittet i dansk i 9. klasse væsentligt lavere, og det er kun ca. tre fjerdedele af eleverne, som er i gang med en ungdomsuddannelse 15 måneder efter 9. klasse. I et bestemt område af denne skoles distrikt er der en række forældre, som mener, at området naturligt hører til Sydskolens, og som over for forvaltning og politikere har argumenteret for, at skoledistrikterne bør ændres.

Østskolen

Østskolen ligger i et distrikt med ca. 2.500 husstande og har ca. 675 elever. Den bydel, hvor skolen ligger, er ifølge den tidligere nævnte undersøgelse blandt de fem mest attraktive i Aalborg (Faber et al. 2012, s. 108-109). Vurderet ud fra indikatorerne i kvalitetsrapporten for Aalborg Kommune leverer Østskolen gode resultater: Karaktergennemsnittet i dansk i 9. klasse er over otte, og op mod 95 % af eleverne er i gang med en ungdomsuddannelse 15 måneder efter 9. klasse.

Det meste af elevtilgangen uden for Østskolens eget distrikt kommer fra to andre skoledistrikter; det ene i samme lokalområde, det andet tættere på byens centrum. Målt i kvalitetsindikatorer er de to skolars resultater gode, men dog ikke helt så gode som Østskolens. Karaktergennemsnittet i dansk i 9. klasse er for begge skoler lidt over syv, men over 95 % af eleverne er i gang med en ungdomsuddannelse 15 måneder efter 9. klasse.

Vestskolen

Vestskolen ligger i et distrikt med lidt over 3.000 husstande og har ca. 700 elever. Den bydel, hvor skolen ligger, er ifølge den tidligere nævnte undersøgelse den mest attraktive i Aalborg (Faber et al. 2012, s. 108-109). Vurderet ud fra indikatorerne i kvalitetsrapporten leverer Vestskolen rigtigt gode resultater: Karaktergennemsnittet i dansk i 9. klasse er næsten ni, og næsten 100 % af eleverne er i gang med en ungdomsuddannelse 15 måneder efter 9. klasse.

Elevtilgangen uden for Vestskolens eget distrikt kommer fra en række skoler, både i nærheden og længere væk fra Vestskolen. Som eksempel kan nævnes en skole i samme lokalområde. Målt i kvalitetsindikatorer er denne skoles resultater blandt de bedste i byen, men ikke helt på højde med Vestskolens. Karaktergennemsnittet i dansk i 9. klasse er for begge skoler lidt under otte, og lidt over 90 % af eleverne er i gang med en ungdomsuddannelse 15 måneder efter 9. klasse.

Valg af informanter

Det frie skolevalg omfatter flere kategorier af valg. Forældre, som ikke ønsker at benytte distriktsskolen, har mulighed for at vælge en folkeskole i et andet distrikt eller i en anden kommune, eller de kan vælge en af de mange forskellige frie grundskoler. Valget af skole kan foregå ved skolestart i 0. klasse eller som et skift undervejs i skoleforløbet. I denne undersøgelse har vi som nævnt valgt at fokusere på den gruppe af forældre, som ved skolestart i 0. klasse vælger en anden folkeskole til deres barn end den lokale distriktsskole. De tre skoler i undersøgelsen er udvalgt på grundlag af Skoleforvaltningens talmateriale om trafikken af elever mellem afgivende og modtagende skoler på tværs af distrikterne ved skolestart i 0. klasse. Vi har valgt at fokusere på forældre til børn, der startede i skole pr. 1. august 2014, 2015, 2016 og 2017.

De deltagende forældre blev fundet ved, at vi tog kontakt til skolelederne på de pågældende skoler. Skolelederen stod for at sende en besked ud til alle forældre med et brev, der indeholdt oplysninger om undersøgelsens baggrund, formål og metode. Det var herefter frivilligt, om man havde lyst til at melde sig.

Det er klart, at denne procedure for udvælgelse af informanter rummer en risiko for bias. Vi har ikke nøjagtige tal på, hvor mange elever fra et andet skoledistrikt som er startet på de tre skoler i de fire år, vi har fokuseret på, men et skøn kan være mellem 50 og 60 børn på hver skole. Af disse er forældre til fem børn blevet interviewet ved hver skole, og vi har ikke mulighed for at indplacere disse forældre ift. den samlede gruppe. Det er sandsynligt, at det er mere ressourcestærke forældre, som har meldt sig til at blive interviewet.

Interviews

Der blev afholdt fem interviews på hver skole med forældre, som blev udvalgt efter ovenstående kriterier. Blandt informanterne på Sydskolen og Østskolen var både fædre og mødre. På Sydskolen var der en god interesse for at melde sig til undersøgelsen, mens det var sværere at rekruttere informanter fra Østskolen. Nogle af de forældre, som havde meldt sig, var svære at få til at bekræfte aftale om interview. Én informant udeblev fra aftalen, og vi måtte tilbage for at træffe aftale om en ny tid til interview. På Vestskolen var interessen for undersøgelsen stor, og der meldte sig flere interesserede, end vi havde brug for. Alle henvendelser fra denne skole var fra mødre.

De gennemførte interviews kan karakteriseres som semi-strukturerede (jf. Gilham 2005, s. 70-80). Alle interviews blev gennemført med udgangspunkt i samme interviewguide, som var inspireret af interviewguiden for de kvalitative interviews, der indgik i Epinions undersøgelse (Epinion 2017b, s. 10-13). Interviewene havde tre hovedemner. Først blev interviewpersonen spurgt om baggrundsoplysninger som alder og uddannelse, alder og køn på børn i skole

og egen skolegang. Dernæst blev personen bedt om at beskrive processen med valg af skole og de overvejelser, der indgik i den. Afslutningsvis fik personen forelagt 14 kort, som på baggrund af eksisterende viden og forskning navngav mulige årsager til valg af skole. Interviewpersonen blev bedt om at udvælge fire-seks kort og lægge dem i prioriteret rækkefølge. Sådanne kort indgår ofte i strukturerede interviews, men her blev de brugt til en uddybende samtale om det skolevalg, forældrene havde truffet. Intervieweren bestræbte sig på at tale i et roligt tempo og uden indforståede fagord med henblik på at sikre interviewpersonens trykthed i situationen.

Forældrene var på forhånd skriftligt blevet informeret om, at deres udtalelser ville blive anonymiseret i rapporten. Dette blev gentaget i starten af interviewet for at sikre, at interviewpersonerne var indforståede.

Interviews er blevet optaget på lydfiler og fastholdt i form af referater med direkte udskrift af karakteristiske udtalelser.

Især den del af interviewmaterialet, hvor forældrene uddyber deres begrundelser, har kaldt på omhu i tolkningerne. Personernes udtalelser afspejler deres viden om og holdninger til en række forskellige emner, som vedrører både skoler, lokalsamfund og bredere samfundsforhold. Nogle af disse emner er også ømtålelige, fordi de er kontroversielle i offentlige sammenhænge. Det gælder f.eks. betydningen af mange elever med indvandrerbaggrund for et skolemiljø. Samtidig udtaler personer sig om valg, som er væsentlige for dem og deres børn, men som er truffet. Det skaber et mere eller mindre udtalt behov for at fastholde og legitimere, at valget var det rigtige, ikke mindst når personen sidder over for en interviewer. I vores arbejde med interviewmaterialet har vi lagt vægt på at have respekt for personernes udtalelser og søgt at tydeliggøre sammenhængen og 'logikken' i deres vurderinger. Med et begreb, som i sin tid blev formuleret af sociologen Peter Berger, har vi søgt at fastholde kognitiv respekt. Berger fremhævede, at ethvert menneske lever i en verden, hvor han eller hun er bevidst om virkeligheden gennem bestemte kognitive strukturer, som skaber sammenhæng og mening i den løbende strøm af erfaringer. Folk er så at sige eksperter i deres egen verden, og man må tage den måde, hvorpå de forstår og udtrykker deres virkelighed, alvorligt (Berger 1974, jf. Berger & Kellner 1982). Det betyder dog ikke, at man skal afstå fra kritisk at anfægte personers udsagn, hvis man ser tydelige modsætninger i dem eller kan konstatere, at de legitimerer handlinger, som i virkeligheden har andre årsager. Begge niveauer af tolkning er relevante, men det er vigtigt ikke at glemme den kognitive respekt.

Forældrenes motiver og valg

Den empiriske analyse, som fremlægges i det følgende, starter med at vise processerne i valget af skole. Gennem korte casebeskrivelser fremstilles forløbet af udgangspunkter, informationssøgning, overvejelser og valg hos to forældre. Resten af analysen er først og fremmest struktureret efter de tre skoler, som indgik i undersøgelsen. Gruppen af interviewede forældre fra hver skole behandles således i hver sit hovedafsnit. Hvert af hovedafsnittene starter med en oversigt over de årsager til skolevalget, som de fem forældre ved den pågældende skole har prioriteret. Dernæst behandles en række temaer, som til en vis grad går på tværs af skolerne; det er f.eks. geografis betydning, lærernes og skolens faglighed, skolemiljøet og skolernes værdier.

De forskellige interviewpersoners udsagn er således knyttet dels til skoler, som hver repræsenterer et lokalområde i et stort byområde, og dels til temaer. Temaerne repræsenterer de årsager, som forældrene prioriterede højest under den uddybende del af interviewet. Vi har ikke medtaget alle temaer, og analysen er således ikke en minutløs gennemgang af de prioriterede årsager. Vi har behandlet de temaer og årsager, der samlet set fyldte mest for forældrene i løbet af samtalerne. Det skal nævnes, at forældrene til en vis grad fortolkede ordene på kortene forskelligt, og at mange gav udtryk for, at de havde svært ved at se de forskellige årsager som uafhængige af hinanden. Af hensyn til denne kompleksitet har vi i det nedenstående forsøgt at fremdrage så mange nuancer som muligt under det enkelte tema. De citerede forældre benævnes med tallene 1-5, som er tildelt efter rækkefølgen af interviews.

Processer i skolevalget

Mange af de motiver, der lå til grund for forældrenes valg af skole, bundede til dels i bevidste overvejelser og kalkulationer, hvor et samlet billede af skolen blev bygget op over tid; men processen kom for mange helt overordnet til at afhænge af hverdagspraktiske omstændigheder såsom logistikken, vejen til og fra arbejde og lukketider i SFO og børnehaver, men også kommentarer fra venner og bekendte, der havde gået på skolen for mange år siden.

“Vi har valgt at købe hus i (den valgte skoles distrikt), for så kan vi nøjes med at have én bil, og jeg kan cykle på arbejde hver dag. Og jeg cykler forbi skolen hver dag (...). Min yngste datter går i dagpleje, og da jeg først har fri klokken fem, har vi behov for lange lukketider (...). Nogle af mine kammerater har gået på (den fravalgte distriktskole), fordi jeg kom ude i det kvarter som ung, så jeg kendte godt skolens ry.”
Forælder 1, Østskolen

Fælles for de fleste forældres valgprocesser er, at skolen ligger tæt på hjemmet, og at det er en folkeskole. Flere havde købt eller bygget hus i et område, der lå tæt på skolen. Næsten alle forældrene har selv gået i folkeskole og langt de fleste med gode erfaringer. Flere har også en mere eller mindre tæt tilknytning til den gennem familie eller venner og har af samme årsag aldrig overvejet noget alternativ.

“Vi var ikke i tvivl om, at han skulle gå her. Det var helt naturligt i forhold til geografien. Den vej hvor vi bor, der går alle børnene på Vestskolen. Vi har ikke overvejet privatskole på noget tidspunkt. Min mands forældre var folkeskolelærere, så han har nogle meget stærke værdier i den retning.”
Forælder 2, Vestskolen

Folkeskolen bliver helt overordnet set som det naturlige valg, fordi det er folkeskolen; øvrige motiver kommer i anden række. At folkeskolen også ofte ligger tættest på har den fordel, at den fungerer som et lokalt centrum for børnene og deres familier inden for et geografisk afgrænset område. Derudover udtrykker mange af forældrene en overbevisning om, at folkeskolen repræsenterer en mangfoldighed, der er god for børnene at lære at begå sig i:

“Vi har prioriteret folkeskolen til vores børn, fordi vi tror på, at der er større mangfoldighed. (...) Vi tror også på, at vores børn er mere undervisningsparate, hvis de er socialt velfungerende. De er bedre socialt fungerende, hvis de går i skole med dem, der bor omkring dem.”
Forælder 2, Syds skolen

I det følgende beskriver vi de overvejelser og hensyn, som er indgået i skolevalget hos to af de interviewede forældre.

Forælder 1, Østskolen

Den interviewede forælder er en mand, som har en kæreste og to børn. Det ældste barn er seks år og går på skolen. Faderen er selv opvokset i kvarteret og har i sin tid gået på skolen, og gennem sine venner i kvarteret har han hørt, at Østskolen fungerer godt.

De hører til et skoledistrikt lidt længere mod byens udkant, men har ikke ønsket, at datteren skulle gå på den skole. Forælder 1 forklarer, at det først og fremmest handler om logistik (se hans udtalelse i afsnittet ovenfor). De har valgt at købe hus et sted, hvor de kan nøjes med at have én bil. Han cykler på arbejde hver dag og kommer lige forbi Østskolen, så han kan nemt sætte datteren af ved skolen. Det gør det også nemmere at aflevere det yngste barn i dagplejen, som først åbner kort før skoletid.

Der er dog også andre årsager end logistikken. Forælder 1 kender lidt til den anden skole, fordi han som ung havde kammerater ude i det kvarter, hvor skolen ligger. Dengang havde skolen og dens elever ikke det bedste ry; men efter at Forælder 1 og kæresten fik tildelt plads på skolen, var de til et møde med skolelederen, og han fik et markant bedre indtryk af skolen. Så han og kæresten indstillede sig på, at datteren godt kunne starte på den skole, og at det nok skulle fungere. De havde dog søgt om plads på Østskolen, og da de så fik den tilbudt, blev logistikken afgørende.

Elevsammensætningen på Østskolen har også haft betydning for valget. Forælder 1 siger, at han tror, der er færre elever på Østskolen end på den anden skole, som er psykisk udfordrede og kommer fra trangere kår. Han er ikke selv glad for at formulere det på den måde, men henviser til, at bl.a. huspriserne er en indikator på, at der er flere ressourcestærke forældre ved Østskolen.

Senere i interviewet siger Forælder 1, at efter den oprindelige besked om, at datteren skulle på den anden skole, overvejede de en kort tid at søge ind på en privatskole et andet sted i byen. Det peger på, at de var meget betænkelige ved den anden skole; men efter at have været til møde på skolen, droppede de ideen om privatskolen.

Han slutter med at sige, at for hans og hans kærestes vedkommende, og efter hans indtryk også for mange andre forældres vedkommende, bunder skolevalget meget i logistik. Med de arbejdstider man har, er det vigtigt, at det hænger sammen.

Forælder 5, Vestskolen

Den interviewede forælder er kvinde og bor sammen med en kæreste og har to børn. Den ældste er en datter, som er i gang med sit andet år på Vestskolen. I kraft af skoledistriktet var datteren oprindeligt henvist til anden skole i området. Den skole havde Forælder 5 også selv hørt til som barn, men den havde dengang ry for at være præget af utilpassede børn og mange udlændinge. Hendes forældre havde derfor fået hende ind på en tredje folkeskole i samme del af byen. Hun var ikke særlig glad for sin skolegang, fordi hun oplevede en tydelig social opdeling mellem børn, der som hende selv kom fra arbejderfamilier, og så børn med mere velstillede forældre som f.eks. læger.

Forælder 5 og hendes kæreste havde mange overvejelser, da datteren skulle i skole. For eksempel talte de med et vennepar, for hvem den anden skole (hvis skoledistrikt datteren hørte til) var det naturlige valg, bl.a. fordi deres børnehave var knyttet til den skole. Vennernes børnehave var meget skoleorienteret; børnene skulle i skole én gang om ugen, og børnehaven gik op i, at de f.eks. skulle kunne bogstaver. Den børnehave, hvor Forælder 5's barn gik, var derimod knyttet til Vestskolen. Når hun og hendes mand spurgte til skoleorienterede aktiviteter i børnehaven, var svaret, at børnehaven skal gøre børnene robuste, så de er klar til at lave noget, når de kommer i skole; læringen skal nok komme. Forælder 5 og kæresten fandt, at det var den rigtige tilgang for dem. De så også på statistikker om karakterer, som blev omtalt i aviserne, og de diskuterede skolevalget med forskellige medlemmer af den bredere familie, som havde erfaringer fra de to andre skoler. De hørte, at der på én af skolerne havde været nogle ledelsesmæssige problemer, der først sent var blevet taget hånd om, og det var uheldigt ift. opstart for nye elever. De havde hørt meget om Vestskolen, bl.a. at eleverne havde et højt gennemsnit og ikke blev forskrækkede, når de kom i gymnasiet.

De overvejede således både Vestskolen og to andre folkeskoler, den ene af dem dog kun kort. Forælder 5 havde stærke forbehold over for den skole (hvis skoledistrikt datteren altså hørte til), både fordi den geografisk lå upraktisk ift. hendes arbejde og hendes forældres bopæl, men også fordi der blandt eleverne fortsat var en stor del med anden etnisk baggrund, som ikke var velintegreerede. Hun og kæresten overvejede også privatskole, men da Forælder 5 skulle i gang med at læse videre, mente de ikke det kunne lade sig gøre økonomisk. Hun ville også helst have sine børn i folkeskole. De havde dog haft en lille bekymring for, om folkeskolen kunne rumme både de kloge børn og de mindre kloge børn.

Selvom de overvejede flere skoler, var de kun til informationsmøde på Vestskolen. De kunne straks mærke, at "her var rart at være".

Sydskolen

På denne skole blev der gennemført interviews med en kvinde og fire mænd. De havde alle to-tre børn. Alle havde lange eller mellemlange videregående uddannelser og var i job. To af partnernes uddannelser og job var dog ikke oplyst. De var gift og boede i egen villa. De fire havde bygget hus i et nybyggerkvarter. Alle havde selv gået i en lille eller mellemstor folkeskole med gode erfaringer. Alle fem hørte til en nærliggende og anden folkeskoles distrikt, men havde i stedet søgt Sydskolen. Tre havde også skrevet deres barn op til en plads på en privatskole og ville have brugt denne plads, hvis ikke barnet kunne komme ind på Sydskolen. To forældre var involveret i skolens liv gennem klasseråd, og to andre havde planer om at stille op til enten klasseråd eller skolebestyrelsen i nær fremtid.

De prioriterede årsager

Listen over årsager, som forældrene prioriterede under interviewet, kan ses på nedenstående figur. Da valget næsten konsekvent er faldet på de samme tre emner i de tre højest prioriterede kategorier, fremstår denne gruppe af forældre umiddelbart meget homogen.

	Forælder 1	Forælder 2	Forælder 3	Forælder 4	Forælder 5
1. prioritet	Søskende eller venner	Søskende eller venner	Søskende eller venner	Lærerens faglighed og tilgang	Samarbejde mellem skole og børnehave
2. prioritet	Trivsel	Geografi	Geografi	Trivsel	Søskende eller venner
3. prioritet	Geografi	Trivsel	Trivsel	Geografi	Trivsel
4. prioritet	Lærerens faglighed og tilgang	Skolens størrelse	Værdier	Elevsammensætning	Geografi
5. prioritet	Skolens størrelse	Lærerens faglighed og tilgang	Skolens størrelse	Værdier	Skolens profil

Trivslen og de nære fællesskaber

Trivsel og geografi var disse forældres centrale begrundelser for valg af skole, og disse to begrundelser var tæt forbundne indbyrdes. Andre højt prioriterede årsager, såsom søskende eller venner, skolens størrelse og lærerens faglighed og tilgang, var også faktorer, der hang tæt sammen med disse forældres forståelse af trivsel. I forbindelse med prioriteringen af årsager definerede én af forældrene trivsel således:

“At de har det godt og er glade for at gå i skole. Og den ligger ret højt i forhold til nogle af de der (årsagskort) med faglighed, for hvis man trives, er man også motiveret for at lære.” Forælder 1

Trivslen er vigtigere end faglighed, i hvert fald hvis faglighed forstås som præstationer i snæver forstand. En anden forælder siger:

”Den høje faglighed er også vigtig, men den karaktermæssige del er ikke den største prioritet; de skal have det godt og gide komme i skole, og det er rammerne og lærerne.”
Forælder 2

Men faglighed i bredere forstand er forbundet med trivsel. En af forældrene formulerer sammenhængen således:

”Vi tror på, at de børn, der bor her i området, er vældigt læringsorienterede. Der er ikke nogen, der stikker ud. Vi tror også på, at vores egne børn er mere undervisningsparate, hvis de er socialt velfungerende. Vi har en tro på, at de er bedre socialt fungerende, hvis de går i skole med dem, der bor omkring dem. Derfor har vi kæmpet så meget for Sydskolen, selv om vi bor i et andet distrikt.” Forælder 4

Trivsel i skolen synes for disse forældre ikke kun at være et internt anliggende for skolen; det opfattes som noget, der hænger sammen med flere faktorer i barnets totale livssituation. En anden forælder formulerede sin opfattelse af begrebet trivsel med følgende ord:

“... at dem vi bor sammen med også går hernede (på skolen), at man selv kan køre til og fra skole, men også med skolefester og fritidsaktiviteter og nærvær med klassekammerater.” Forælder 2

I udtalelsen får denne forælder opsummeret nogle faktorer, han opfatter som væsentlige forudsætninger for opretholdelse af et barns trivsel: søskende og venner samt geografi. Skolen opfattes først og fremmest som en samlende faktor for barnet, hvor det har en hverdag sammen med ”dem vi bor sammen med”, der i dette tilfælde skal forstås som søskende, naboer og andre mennesker i samme beboelsesområde.

”Her (på skolen) kan man gå til mange forskellige fritidsaktiviteter. Der er mange interesser knyttet til skolen. Skolen binder det lokale sammen, og de har et nært samarbejde med områdets børnehaver.” Forælder 2

Flere af forældrene peger på, at skolens størrelse er vigtig både for trivsel og faglighed. En forælder, som selv har gået i en lille folkeskole, peger på fordelene ved en større skole:

”På en stor skole har jeg indtryk af, at man har et bredere felt at vælge imellem, når man søger lærere. Jeg tror, de får mange ansøgere og kan plukke de bedste. Ude på landet er det tit dem, der søger, som får (...) Og så er der også et væld af kammerater. Med mellem 75 og 100 elever på en årgang er det svært ikke at have en legekammerat. Hvis man er i en klasse på 10, kan det godt være lidt svært at trives på den måde.” Forælder 1

Udover den skolefaglige hverdag på selve skolen opfattes skolens område også som et centrum for fritidsaktiviteter, hvor der bliver spillet håndbold og badminton i den tilhørende hal eller fodbold på de bagvedliggende baner sammen med venner, naboer og klassekammerater. I ovenstående citat nævnes også, at skolens samarbejde med områdets børnehaver har haft en indflydelse på de kommende skolebørn og deres forældres trivsel. En forælder med et barn, som

lige er startet i skole, udtrykker sig omkring det med trivsel med udgangspunkt i netop overgangen mellem skole og børnehave:

“Trivsel tænker jeg som en oplevelse af sammenhæng og mening mellem skole og børnehave. Skolen skal blive en naturlig forlængelse af børnehaven. Der skal være en tydelig mening i tilværelsen. Sammenhængen mellem det, man har gjort, og det, man skal videre med. Og den sociale trivsel - at der er nogen, hun kender. Trygheden er vigtig.” Forælder 5

Ord som *sammenhæng*, *mening* og *tryghed* er - i lighed med den forrige forældres definition af begrebet trivsel - også for denne forælder meget afgørende faktorer for et barns skolegang. Hvor der i dette citat udelukkende tages udgangspunkt i en konkret situation for det lille barn (overgangen mellem børnehave og skole), breder den forrige forældre betydningen af ordene ud til også at omfatte det ældre barns behov for at være en del af en større meningsfuld sammenhæng, hvor skolen bygger bro mellem hverdag, fritid og livet i nabolaget. En enkelt forælder lægger et mere personligt og følelsesmæssigt perspektiv ned over det med sammenhængen mellem det nære og trivslen:

“Det betyder rigtig meget, at det er nært. Selvom den (skolen) er stor, skal det være venner og søskende, der skal gå på samme skole. Det skal være så tæt, som noget jeg kan relatere til min egen barndom.” Forælder 4

Denne forælder betragter ikke blot trivsel som sammenhængen mellem skole, fritid og hjem ud fra et socialt, praktisk eller rationelt perspektiv, men relaterer hele problemstillingen til en nærhed og tryghed, som han formentlig selv har oplevet i sin egen barndom, og som han derfor gerne ser reproduceret i sine børns opvækst.

Et par af de interviewede forældre peger på, at sammenhængen og trygheden måske næsten er for stor, og at der kan være behov for noget, som bryder billedet. Én af dem siger efter afslutningen af interviewet, at det eneste, man kunne savne på Sydskolen, er lidt mangfoldighed. Forældrene ligner hinanden; de er hvide og veluddannede. Hun mener ikke at have set en eneste afrikaner blandt børn eller forældre; kun har der været en enkelt pædagog-praktikant med tørklæde.

Trivsel og geografi

Trivslen er for alle disse forældre tydeligvis tæt forbundet med en nærhed og tryghed, som man genfinder i lokale fællesskaber mellem venner, skolekammerater og naboer. Disse fællesskaber er i henhold til denne gruppe af forældre ikke kun betinget af abstrakte værdier, men i høj grad også af områdets geografi. I Forælder 2's forståelse af trivsel, som blev citeret ovenfor, indgår det geografiske hensyn, at man selv kan køre til og fra skole. Det er kun en af forældrene, der kører sine børn til skole, fordi familien geografisk set ikke bor i naturlig forbindelse med skolen.

Interviews med Sydskolens forældre er præget af det forhold, at der i en del af lokalområdet er en tydelig utilfredshed med afgrænsningen af skoledistrikterne for Sydskolen og den anden folkeskole i området. En række familier har bygget eller købt bolig i et kvarter, der i henhold til kommunens inddeling af skoledistrikter hører til en anden skoles distrikt, men som ifølge forældrenes opfattelse ud fra geografi og skolevej har et mere naturligt tilhørsforhold til Sydskolen. Disse familier har i flere omgange protesteret over for skoleforvaltningen. Flere af de forældre, vi interviewede, peger på forhold vedrørende geografi og transport, som gjorde det vigtigt for dem at kunne vælge Sydskolen.

"Hvis vi skal [komme til den anden skole] i bil, skal vi hele vejen ned forbi Sydskolen, hele vejen ned mod [vejnavn] og tilbage mod den anden skole; cirka dobbelt så langt. Hvis man bruger stierne, er det stadig kortere til Sydskolen, men ikke så meget. Men det er ikke rigtigt en sikker skolevej, for man skal krydse en motorvejsbro, så for de små er den ikke så god." Forælder 1

En anden forælder siger:

"Cykelvejen er vigtig. Vi vil gerne, at vores børn på sigt nemt kan cykle til skole. Det er praktisk hverdags-logistik. De gode rammer omkring livet." Forælder 3

For denne forælder er det, at børnene på sigt bliver i stand til selv at befordre sig til og fra skole, et væsentligt aspekt. Det er praktisk i en travl hverdag med job og familie. Det gælder om at skabe sig nogle gode rammer om livet, der giver mening ud fra et pragmatisk standpunkt. En anden forælder har ikke kun et pragmatisk perspektiv på det med geografien, men betragter det med at kunne cykle selv i skole som en forudsætning for at kunne være en del af et lokalt forankret fællesskab:

"Det betyder noget, at de selv kan cykle. Det gjorde vi selv ... Vi synes, at børnene skal være en del af et fællesskab, de skal have en naturlig relation - ligesom i de små samfund. De skal kunne cykle i skole sammen." Forælder 2

Forælder 2 giver i dette citat udtryk for, at det at kunne cykle sammen med de andre (venner og søskende) kan være medvirkende til at give børnene en naturlig relation til det at være en del af et lokalt fællesskab. Med små indskudte sætninger som "det gjorde vi selv" samt "ligesom i de små samfund" tilskrives det at kunne cykle selv en yderligere positiv værdi. For en anden forælder har geografien ikke kun en praktisk og fællesskabsfremmende funktion, men i høj grad også en trivsels- og tryghedsmæssig dimension.

"Det giver sig selv, når man har to børn: det er rart, når de kan følges. Mine børn cykler sammen til skole og hjem fra skole hver dag, og det kan de bedst, når de har hinanden. Og det samme - at de går (i skole) sammen med venner, og at det er venner fra lokalområdet, så de kan gå til og fra legekammerater." Forælder 1

Det at bo tæt på skolen giver mulighed for at kunne følges til og fra skole sammen med søskende og venner fra lokalområdet. Dette bliver en trygheds-skabende faktor for denne forælder, der således ikke behøver at bekymre sig

om barnets færden i trafikken på egen hånd, da ”det er rart, når de kan følges”. Samtidig opfattes geografien som en opretholdende faktor for sammenholdet blandt børnene i lokalområdet, og ”så de kan gå til og fra legekammerater”. Forælder 4, der har prioriteret geografien længere nede på listen end de andre, kommer også ind på andre vigtige aspekter ved det med geografien:

”Nærheden – at de er en del af det lokale samfund, og at de får frisk luft, inden dagen skal begynde, og når dagen slutter. At de har frihed og mestrer egen befording.” Forælder 4

Ud over nærheden og at børnene er en del af det lokale samfund, nævner denne forælder også, at børnene får rørt kroppen et par gange om dagen. Ord som *frihed* og *mestring* får også plads, og dermed gives geografien, og det at kunne cykle selv, en opdragende og dannende funktion. Det at vælge den geografisk set mest naturlige skole har ikke bare et trivselsmæssigt, socialt eller praktisk sigte, men for denne forælder er der også et væsentligt opdragelsesmæssigt aspekt i det at kunne befordre sig selv, hvor det cyklende barn på egen hånd erfarer frihed og selvstændighed.

Skolens ry og rygte

Forældrene fortæller også om, på hvilket grundlag de har truffet deres endelige beslutning for valg af skole, samt hvor de har indhentet deres viden om skolen. På spørgsmålet, om de havde søgt informationer om skolen, svarede samtlige forældre, at de ikke havde opsøgt viden af de formelle kanaler. Ingen havde således tjekket hjemmesider eller ranglister. En forælder udtrykte et decideret mishag ved den slags viden: ”Karaktergennemsnit er jeg ligeglad med. Jeg er modstander af det system” (Forælder 3). En anden forælder fremhævede noget, som han kaldte ”den faglige læring” som et vigtigt punkt, men havde heller ikke søgt viden om skolen via internettet:

”Da vi skulle vælge skole til vores barn, havde vi meget fokus på det gode kammeratskab - selvfølgelig også den faglige læring, men det er ikke, fordi vi har siddet og kigget rapporter og ranglister.” Forælder 4

Alle forældrene gav udtryk for, at de havde deres viden om skolen gennem den lokale snak i byen, venner og bekendte samt et informationsmøde for kommende forældre på skolen.

”Mine informationer var at tage herved og kigge og snakke med folk. Mund til mund. Vores udgangspunkt har været, at der altid både er gode og dårlige historier.” Forælder 3

Udover den lokale snak i byen samt et informationsmøde for kommende forældre nævner en af forældrene også et helt særligt engagement hos skolelederen som noget, der har gjort indtryk:

“Der er en skoleleder, der rigtig meget vil skolen. Han engagerer sig også rigtig meget i lokalområdet ... Det er et trygt sted at komme. Vi har ikke søgt viden om skolen på nettet, vores viden er fra vores venner samt informationsmøde på skolen.”
Forælder 5

Selvom de interviewede forældre har valgt Sydskolen frem for den skole, hvis distrikt de hører til, lægger flere af dem vægt på, at de ikke har fravalgt den anden skole. Det er de ulogiske skoledistrikter, som har fået dem til at søge Sydskolen, ikke den konkrete skole i deres distrikt.

“Det er ikke, fordi [den anden skole] er en dårlig skole. Det er ren tilknytning. [Den anden skole] er en fin skole, og de, der går der, er rigtig glade for det. Den har også søgning fra andre distrikter, så det er ikke det, vi vælger fra. Vi vælger til, fordi vi gerne vil have børnene på den skole, hvor de andre går, og den der ligger naturligt for os.” Forælder 1

Der er dog alligevel et par af de interviewede forældre, som har forbehold over for den anden skole. En af dem henviser til, at den anden skole "... har haft et lidt blakket ry, der har været mange problemer med tosprogede børn, men vi har hørt, at de har fået styr på det" (Forælder 2). En anden forælder siger direkte, at han og hans kone har valgt den anden skole fra.

De informationskilder, som disse forældre har brugt i forbindelse med skolevalget, består helt overvejende af det, Ball og Vincent har kaldt *hot knowledge*; den uformelle viden, der spredes fra mund til mund mellem venner, bekendte, kolleger og naboer. *Cold knowledge*, den formelle viden om profil og resultater, har været opsøgt meget lidt.

Motiver for valg af Sydskolens

Som det fremgår af både prioriteringer og udtalelser, er de interviewede forældre fra Sydskolens en forholdsvis homogen gruppe ift. deres motiver for skolevalg. De lægger først og fremmest vægt på børnenes trivsel i og tilknytning til skolen og på den geografiske nærhed til skolen.

Sammenlignet med resultaterne af Epinions undersøgelse giver dette Sydskolens forældre en særlig profil. Epinion fandt, at trivsel var én af de væsentligste refleksive faktorer, som forældre formulerede sig tydeligt om, mens geografi var en latent rammefaktor, som forældrene ikke eksplicit lagde vægt på. For Sydskolens forældre hænger trivsel og geografisk nærhed imidlertid stærkt sammen i en bevidst stræben efter at skabe trygge rammer om børnenes liv, der på den ene side har en praktisk dimension, og på den anden side virker fremmende for de lokale fællesskaber, med en principiel dagsorden om mest mulig trivsel for både børn og voksne.

Dette betyder også, at Sydskolens forældre ikke kan placeres inden for et af de tre segmenter, Epinion arbejder med. Den vægt, forældrene lægger på bør-

nenes nære relationer til søskende og venner samt lokalmiljøet, finder Epinion hos segmentet af *de lokalt orienterede*. Men hvor dette segment er kendetegnet ved en overrepræsentation af forældre med lave husstandsindkomster og lavt uddannelsesniveau samt familier, hvor man taler et andet sprog end dansk, var gruppen af forældre fra Sydskolens alle etnisk danske, og ni ud af ti forældre havde lange eller mellemlange videregående uddannelser. Dette peger mod det segment, Epinion kalder *de fællesskabsorienterede*. Der er dog den forskel, at hvor dette segment ifølge Epinion lægger vægt på fællesskab inden for skolens rammer, hvor lærerne arbejder bevidst med elevernes sociale udvikling, henviser Sydskolens forældre til et bredere fællesskab, der også rækker ind i familiernes fritids- og privatliv og dermed har indflydelse på det enkelte barns totale situation.

Ud fra den sociale baggrund kunne forældrene også passe i det segment, Epinion kalder *de ambitiøse*, men til forskel fra forældrene i dette segment giver Sydskolens forældre ikke udtryk for, at lærernes faglige niveau eller elevernes faglige præstationer har den store betydning for dem. Et par forældre udtrykker direkte modstand imod karaktersystemet. Det rationale, der præger motiverne for valg af skole i denne gruppe, er i udpræget grad det kommunikative, da beslutningen næsten udelukkende træffes af forældre med udgangspunkt i egen samt børnenes livsverden. Der foregår i høj grad en symbolsk reproduktion af værdier, som forældrene betegner med ord som *fællesskab*, *nærhed*, *venskab*, *frihed* samt *tryghed*, der alle indgår i et udvidet og kontekstuel forankret begreb om trivsel. Dette har formodentlig sammenhæng med, at de næsten udelukkende baserer valget af skole på *hot knowledge* og kun i forbifarten henviser til det formelle systems informationer om lærere, faglighed og elevpræstationer. De udtrykker en stærk tillid til, at hvis børn og unge trives, vil de også have forudsætninger for at lære og tilegne sig faglighed.

Østskolen

På denne skole blev der gennemført interviews med tre kvinder og to mænd. De interviewede kom fra tre forskellige tilgrænsende skoledistrikter, her kaldet A-skolen, B-skolen og C-skolen. Alle fem havde to børn. To interviewpersoner var gift, to var samboende, og en var fraskilt. Syv forældre havde lange eller mellemlange videregående uddannelser, to havde en erhvervsuddannelse, og en var uddannet på gymnasialt niveau. Tre af familierne boede i egen villa, og de resterende boede i lejet lejlighed. Alle havde gået i folkeskole. Tre af fædrene havde selv gået på denne skole som barn; for en af dem havde hans far også gået på skolen. Et par af familierne havde skrevet deres barn op til en plads på en privatskole, men gav ikke udtryk for, at dette var et alternativ, der nødvendigvis ville blive bragt i anvendelse, hvis ikke barnet kom ind på denne skole. Fem ud

af ti forældre var involveret i skolens liv gennem forældreråd. Det ene par sad i hver deres klasseråd.

De prioriterede årsager

Som det fremgår af ovenstående gennemgang, er gruppen af interviewede forældre på Østskolen en mere broget flok med hensyn til sociale parametre som uddannelse, job, bolig samt civilstand end dem på Sydskolen. Det er også særligt for denne gruppe, at hele tre af fædre og en bedsteforælder selv havde gået på denne skole som barn. Blandt de prioriterede årsager til valg af skole var geografi ligesom ved Sydskolen fremtrædende, mens trivsel var langt mindre fremtrædende, kun givet høj prioritet af én forælder.

	Forælder 1	Forælder 2	Forælder 3	Forælder 4	Forælder 5
1. prioritet	Geografi	Geografi	Geografi	Trivsel	Lærerens faglighed og tilgang
2. prioritet	Søskende eller venner	Søskende eller venner	Søskende eller venner	Undervisningsmiljø	Undervisningsmiljø
3. prioritet	Elevsammensætning	Lærerens faglighed og tilgang	Skolens størrelse	Værdier	Geografi
4. prioritet	Skolens størrelse	Elevsammensætning	Værdier	Forældre-samarbejde og indflydelse	Skolens størrelse
5. prioritet	Undervisningsmiljø		Skolens profil	Lærerens faglighed og tilgang	Trivsel

Geografien og de praktiske hensyn

Fire af de interviewede forældre fra Østskolen nævner geografien som en mere eller mindre vigtig faktor for deres valg af skole, men der er en kvalitativ forskel med hensyn til den betydning, som de tillægger denne kategori. Tre forældre

kommer hurtigt i interviewet ind på det praktiske aspekt ved skolevalget. En forælder, som i udgangspunktet tilhører A-skolen, siger følgende:

“Problemet med A-skolen og mig er logistikken i det. Vi har valgt at købe hus i [A-skolens distrikt], for så kan vi nøjes med at have én bil, og jeg kan cykle på arbejde hver dag. Og jeg cykler forbi Østskolen hver eneste dag, og så kan jeg sætte mit barn af ved skolen. Omvendt er der det i det, at mit yngste barn går i dagpleje ... og vi har behov for lange åbningstider i den anden ende.” Forælder 1

For denne forælder er det helt tydeligt det praktiske aspekt med afstande mellem hjem, skole samt arbejde, der spiller en væsentlig rolle. Det hele skal gå op i en højere enhed med aflevering og hentning af børn senere på dagen. Det praktiske aspekt er dog for denne far ikke kun et spørgsmål om geografi, men også om økonomi, da valget af denne skole gør, at familien kun behøver at have én bil til rådighed. For en anden forælder kom det praktiske også til at spille en stor rolle, da han og moren er skilt, og børnene er i deleordning. Østskolen lå simpelthen placeret midt mellem de to hjem:

“Vi valgte i fællesskab og havde en dialog om emnet. På det tidspunkt hvor vi skulle vælge, var det primært af praktiske årsager. På det tidspunkt boede jeg i (...) hvor A-skolen var distriktsskolen. Børnenes mor havde distriktsskole på B-skolen og den skole, der lå mellem os var Østskolen. I dag er jeg lige flyttet til Østskolens distrikt, så børnene kan selv gå i skole, når de er hos mig.” Forælder 2

Under den uddybende del af samtalen med disse forældre kommer begge også ind på andre aspekter ved geografien, som de finder væsentlige, end de rent praktiske. De har begge valgt kategorien søskende eller venner som årsag nummer to. Forælder 1 uddyber betydningen af denne kategori ud fra en forståelse af, at det er hans egne venner eller søskende, der her menes, og han begynder at tale om betydningen af den snak, som han har hørt ude i byen om skolen. Forælder 2 uddyber denne kategori ud fra en forståelse af, at det er børnenes venner og søskende, der her tales om.

“80-90 % af børnene i børnehaven skulle herved på denne skole, og der havde de allerede knyttet nogle bånd, så det var jo meget praktisk, men de skulle i hver deres klasse. Der er meget konkurrence mellem tvillingedrenge, så det var bedst, hvis de blev spredt lidt ud.” Forælder 2

Det ses som vigtigt, at man som søskende og venner kan følges ad, men det er ikke det sociale aspekt ved det at følges, der træder i forgrunden; det er nok så meget den praktiske dimension. For begge disse forældre er geografien en praktisk faktor, der skal få tingene til at glide i en travl hverdag. Det gør jo heller ikke noget, at børnene allerede kender nogen på skolen fra børnehaven og lokalsamfundet, og så kan man nøjes med at have én bil i familien.

Geografien og 'det vigtige fællesskab'

For de øvrige forældre spiller geografien også en rolle. En forælder har i lighed med de to ovennævnte prioriteret dette punkt som nummer et. En anden har ikke prioriteret kategorien på listen over årsager, men kommer flere gange i løbet af interviewet både direkte og indirekte ind på emnet. Den forælder, der eksplicit har givet geografien førsteprioritet på sin liste, forklarer dette valg med ordene:

"Der mener jeg, at vi ikke har et naturligt forhold til den anden skole [A-skolen]. Vi bor i Østskolens nærområde, og sammenhængen i børnenes liv er vigtig. Man skal selv kunne transportere sig, når den tid kommer, og så er der det med fællesskabet. Det starter jo allerede ude på villavejene. Jeg synes, at det er vigtigt, at man selv kan komme rundt og være en del af fællesskabet i fritiden." Forælder 3

Forælder 3 betegner Østskolen som et naturligt valg ud fra nogle geografiske parametre, men kommer her ikke specifikt ind på den praktiske dimension. Hun bruger ord som *nærområde*, *sammenhæng* og *fællesskaber* i børnenes liv. Geografien har for denne forælder en social betydning for børnene, da det at bo i skolens nærområde sammen med venner og kammerater er et godt fysisk udgangspunkt for at kunne danne sammenhæng og gode fællesskaber i deres liv. At afstande samt vej- og stinettet er indrettet således, at det danner basis for, at børnene med tiden bliver i stand til at befordre sig selv i lokalområdet nævnes også som en væsentlig årsag til skolevalg i dette citat. Det med sammenhængen og nærheden i børnenes liv uddybes senere i interviewet, da denne forælder bliver bedt om at forklare, hvorfor hun mener, at kategorien omhandlende søskende og venner er så vigtig:

"Jeg synes, at vennerne skal være i nærheden. At de mennesker, man møder nede på skolen, kan være naboerne, at de også er en del af skolelivet." Forælder 3

Den anden mor har prioriteret trivsel højest på sin liste, men har ikke direkte prioriteret geografien. I forbindelse med trivsel kommer hun alligevel indirekte ind på emnet flere gange i løbet af interviewet. Det skal her nævnes, at denne familie bor langt uden for Østskolens distrikt, men har besluttet sig for at købe hus i distriktet, så snart muligheden byder sig. Grundet dette var det ikke geografien, der i første omgang kom til at spille en direkte rolle for valget af skole. I starten af interviewet siger hun for eksempel:

"Allermest er det bare vigtigt, at han trives og har en god rolle (...). Vi har et stærkt ønske om at finde et sted, hvor vi som familie kan skabe en identitet sammen med skolen - ligesom dengang vi selv gik i en lille skole. ... Vi bor p.t. stadigvæk i vores studielejlighed, men vi har været på jagt efter et sted, hvor vi kan blive en del af et lille lokalsamfund, og vi er blevet enige om, at det kan vi her (i Østskolens distrikt), der virker som en lille by i den store by." Forælder 4

Geografien kommer i dette udsagn til at spille en indirekte rolle for skolevalget, da de værdier, der ligger i at kunne "skabe en identitet sammen med

skolen”, forudsætter en vis fysisk nærhed ift. skolen, hvor man kan blive ”en del af et lille lokalsamfund”. Denne forælder søger ved valg af skole til en vis grad at reproducere værdierne om det nære og lokale fra sin egen barndom. Beslutningen om at købe hus i skolens distrikt begrundes da også med, at denne del af byen ”virker som en lille by i den store by”. Da hun bliver bedt om at forklare, hvad hun forstår ved udsagnet om at skabe en identitet sammen med skolen, svarer hun:

“Hvor vi som familie kan blive en del af et større fællesskab. At man deler fælles værdier, at de ting, som man vægter om børns opvækst, også er noget, som vi kan identificere os med som familie.” Forælder 4

Fællesskabet vægtes også højt for denne mor, både som et fysisk fællesskab, hvor man bor tæt på de andre, men også som en mere abstrakt værdibåret størrelse, der beskrives som noget med *identifikation* og *at dele fælles værdier*. Begge mødre vægter altså fællesskaber højt, men på meget forskellige måder.

Lærernes faglighed og tilgang - og skolens værdier

Et hensyn, der optog disse forældre i løbet af samtalerne, smeltede sammen i kategorierne om lærernes faglighed og tilgang, undervisningsmiljø samt værdier. En enkelt forælder har prioriteret lærernes faglighed og tilgang som nummer et og undervisningsmiljø som nummer to. De resterende har prioriteret punktet som nummer tre-fem. Den forælder, der har givet disse punkter førsteprioritet, forklarer, at det er kæresten, der har haft den stærkeste holdning til dette punkt, da han er ved at uddanne sig til lærer og har været i praktik på Østskolen. Hun beskriver punktet med ordene:

“Det er vigtigt, at lærerne har en anerkendende tilgang over for børnene, men også at de har et godt fagligt fundament for at undervise, og at de er nytænkende og prioriterer at holde sig fagligt opdaterede.” Forælder 5

Forælder 5 forstår lærernes faglighed som en kombination af nogle personlige egenskaber, hvor børnene anerkendes, men også som det rent faglige, hvor læreren på den ene side har viden om faget og på den anden side forstår at formidle denne viden på en nytænkende måde. Den faglige læring afhænger på den ene side af lærerens personlige egenskaber og på den anden side af vedkommendes uddannelse. Læring er noget, der foregår på skolen og betragtes som et anliggende for skolen. Forælder 1 har også en faglig forståelse af punktet:

“Når de små nu har de her lange skoledage, så er det godt, at der er noget afveksling i timerne - noget fysisk aktivitet, at der er plads til noget leg, og de kommer ud.” Forælder 1

Forælder 1 kommer ind på de lange skoledage som en årsag til, at lærerne skal være dygtige til at skabe afveksling i timerne med fysisk aktivitet og leg. En anden forælder er enig i dette udsagn, men udvider sin betragtning med ordene:

“At læreren laver varieret undervisning, så eleverne kan hægte sig på (...) De går jo så meget i skole nu med den her skolereform (...). Det skal også være en god og varm person, som børnene har tillid til. I indskoling skal der helt sikkert være mest fokus på det sociale og trivslen, så skal det faglige nok komme senere, men jeg tænker også, at vi som forældre har et ansvar her.” Forælder 4

Denne forælder nævner specifikt, at det sociale og trivslen er vigtigst i indskoling. Læreren skal være en ”varm person”, som ikke bare anerkender børnene, men som er en, de kan have tillid til. Det med læring og det faglige er noget, som kan komme senere, når det sociale og trivselsmæssige fundament er lagt tidligt i skoleforløbet. I modsætning til de to øvrige forældre udtrykkes dette ikke alene som et anliggende for skolen og læreren, da denne forælder også kommer ind på, at forældrene har et ansvar. En anden forælder giver udtryk for den samme holdning, men forklarer det under kategorien, der omhandler værdier:

“Det var, fordi da vi var til intromødet, der var det, som de (lærerne og ledelsen) lagde mest vægt på, fællesskabet. Det her med at der ikke er nogen, der skal gå alene rundt uden en ven. Fællesskabet med at man godt kan være sammen med dem både over og under en selv i alder. De gik ikke op i karakterer og læring og tests og præstationer. De gik meget mere op i, at børnene blev selvstændige og sociale.” Forælder 3

For Forælder 3 er det sociale og fællesskabet med de andre, der både kan være anderledes af person, men også af alder, klart det vigtigste. Denne forælder ser det som en fordel, at skolen eksplicit giver udtryk for, at den ikke har sit primære fokus på tests og faglige præstationer. På spørgsmålet om, hvor vigtigt hun synes, at børnenes faglige læring er i folkeskolen, svarer hun:

“Jeg har en holdning til, at man som forælder skal deltage aktivt i sine børns liv og udvikling. Det er ikke kun skolens opgave, at de lærer noget. Så den er faktisk ikke særlig vigtig. Jeg tænker ikke, at en skole inde midt i Aalborg ikke er særlig god til at have den faglige del med.” Forælder 3

Den faglige del betragtes ikke som værende særlig vigtig, da denne forælder i lighed med Forælder 4 også ser børnenes skolegang som en vigtig opgave for forældrene. Hun udtrykker ydermere stor tillid til lærernes faglighed og dygtighed på dette område, da skolen jo ligger midt inde i Aalborg. Da interviewet var slut, fortalte hun, at de helt bevidst havde fravalgt en anden skole, fordi de og nogle andre forældre syntes, at man på denne anden skole næsten kun havde snakket om faglighed og læring til intromødet. Lærernes faglighed og tilgange samt undervisningsmiljøet var et tema, der havde fyldt på forskellige måder for disse forældre. For nogle forældre anses det med børnenes læring som et anliggende for skolen og afhængig af lærerens personlighed og uddannelse, for andre ligger der også et stort forældreansvar her. Ingen var inde på faglig læring og præstationer som et punkt af betydning. To forældre tog direkte afstand fra dette syn på læring og benævnte trivsel, fællesskaber og den sociale læring som det vigtigste.

Mangfoldighed - fordele og ulemper

Et motiv, som fyldte i samtalerne med de fleste af de interviewede forældre ved Østskolen, var elevsammensætningen. Denne årsag forklares både direkte og indirekte som udslagsgivende i forbindelse med fravalget af en anden skole. To af forældrene prioriterer punktet som henholdsvis tre og fire på deres liste, og en af de øvrige tager selv spontant emnet op i løbet af interviewet. Forælder 1, der har prioriteret punktet som nummer tre, præciserer det med ordene:

“Jeg tror på - hvor fy det end er at sige det - qua sådan noget som huspriser i ... (Østskolens distrikt) og hvordan det ligger, tror jeg også på, at der er færre elever på Østskolen, som er - hvad kan man sige - psykisk udfordrede og kommer fra trangere kår i modsætning til, hvis du tager helt ud i det fjerneste (...). Og hvis du tager sådan noget som B-skolen, som jeg er sikker på er en rigtig god skole, så tror jeg stadig på, der er flere elever derude, som måske kan have det svært på andre punkter end på Østskolen, fordi du har mere ressourcestærke forældre her.” Forælder 1

Denne forælder siger helt tydeligt, at en af årsagerne til, at valget faldt på Østskolen, er, at den ligger i et område med høje huspriser, hvilket han mener tiltrækker et mere ressourcestærkt segment. Han tror derfor på, at der er færre af dem, der er ”psykisk udfordrede og kommer fra trangere kår” på den skole. Han mener derimod at vide, at der må være flere af de psykisk udfordrede elever på skole B, hvis distrikt han hører til, fordi den ligger i et område med færre ressourcestærke forældre. Emnet synes svært at sætte ord på for Forælder 1, der forsøger at udglatte sine pointer med en sætning som ”hvor fy det end er at sige”, eller ved i den ene sætning at lægge en tydelig distance til den fravalgte skole i det uønskede distrikt: ”Og hvis du tager sådan noget som B-skolen”, for i næste sætning at rose den: ”... som jeg er sikker på er en rigtig god skole”. Forælder 2, der har prioriteret punktet som nummer fire, siger følgende:

“Jeg kan huske, at vi snakkede om som lidt af et minus ved Østskolen, det var, at den er sådan ... at elevsammensætningen - i hvert fald sådan som jeg oplever den hernede - er meget homogen etnisk dansk, og det var der ikke nogen af os, der var specielt interesseret i, at den skulle være. Mest af alt fordi det ikke kommer til at repræsentere, hvordan samfundet rent faktisk ser ud.” Forælder 2

Forælder 2 taler ikke om psykisk svage og udsatte børn eller ressourcestærke forældre i områder med høje huspriser, men kommer ind på emnet fra et etnisk perspektiv. Han oplever det som et minus ved Østskolen, at elevgruppen er for homogen etnisk dansk, fordi dette ikke afspejler den reelle sammensætning af befolkningen i samfundet. Han bruger ordet *fairytale* om denne tilstand. Forælder 2's overvejelse i forbindelse med dette emne nuanceres længere fremme i interviewet:

“Jeg havde også mine reservationer. Nu kender jeg som sagt en, der er lærer ude på B-skolen, hvor man har en mere etnisk heterogen gruppe, og det er jo så også en af de store udfordringer, de har, så det er heller ikke bare at sige, at det så bare er

rigtig fedt, hvis der er mangfoldighed. Det har bestemt også sine problemer. Man deler jo ikke altid de samme værdier omkring den lokale opbakning, og så kan den sociale dynamik og sammenhængskraften i en klasse blive lidt udfordret både blandt forældre og elever.” Forælder 2

Forælder 2 har hørt, at den etniske mangfoldighed, som den fravalgte skole repræsenterede, også kunne skabe problemer for den sociale dynamik i en klasse og sammenhængskraften i forældregruppen. Dette er også en pointe, som forælder 4 berører i løbet af interviewet:

“Vi kunne godt tænke os, at der var mere etnisk mangfoldighed. Det er spændende med mange forskellige kulturer. Vi var til infomøde på B-skolen, og vi fik hurtigt en fornemmelse af, at selvom der var mangfoldighed, så kunne vi ikke få det fællesskab, som vi søgte. Vi havde hørt, at mange danskere med en anden kulturel baggrund ikke er så flinke til at bakke op om skolens liv og møde op og deltage i fællesarrangementerne. Allerede til infomødet sad vi i sorte og hvide grupperinger.”

Forælder 4

Forælder 3 ser i udgangspunktet også positivt på det med den etniske mangfoldighed og giver tydeligt udtryk for, at dette gerne må være en del af familiens liv. Alligevel bliver det en væsentlig årsag til at fravælge distriktsskolen, da de *har hørt*, at mange af de nye danskere ikke deler de samme værdier som denne familie og derfor ikke kan blive en integreret del af de fællesskaber, som de ønsker at indgå i. Fælles for alle forældrene i denne gruppe er, at elevsammensætningen har fyldt i deres overvejelser på forskellige måder, men også at det har været en mere eller mindre vægtig grund til at fravælge distriktsskolen.

Ligesom forældrene fra Sydskolen havde forældrene ved Østskolen helt overvejende benyttet sig af uformel information fra deres sociale netværk til at støtte valget af skole. De har alle været til informationsmøde på den fravalgte skole, men har ellers ikke søgt formelle fakta eller information om skolen.

“Vi har ikke været på nettet, men har hørt snak fra venner, naboer og bekendte. Vi har hørt mange gode ting om denne skole.” Forælder 3

En anden forælder udtrykker det således: *“Og når jeg taler med dem (venner og bekendte), og de f.eks. har en søster, som sidder i skolebestyrelsen og taler godt om skolen, så er det jo også en eller anden form for kvalitetsstempel (...) Hvis de havde sagt, at det gik ad helvede til på Østskolen, så havde vi ikke søgt herved.”* Forælder 1

Det skal dog tilføjes, at de sociale netværk i nogle tilfælde også omfatter personer med professionelle roller i skolesystemet. Vi citerede ovenfor Forælder 2, som fik viden om B-skolen fra en lærer, han kendte. For en anden af forældrene gælder det, at hendes kæreste er ved at uddanne sig til lærer, og at hun selv i en kort periode har arbejdet i skoleforvaltningen og derfra har viden om forskellige skoler i byen. Hun er også den eneste af de interviewede, som nævner at have opsøgt officielle kilder i form af trivselsundersøgelser.

Motiver for valg af Østskolen

Som det fremgår, er der mange ligheder mellem denne gruppe af forældre og dem fra Sydskolen. Billedet af disse forældre er dog en anelse mere heterogent sammenlignet med den anden gruppe. I løbet af samtalerne kommer der flere temaer frem, men også flere nuancer på de allerede eksisterende. Forældrene fra Østskolen trækker i lige høj grad på primære, sekundære og rammefaktorer ift. Epinions model.

Der er en tendens til, at de i lighed med forældrene fra Sydskolen primært orienterer sig mod *det lokale*. Hvor det for Sydskolens forældre overvejende blev begrundet ud fra principielle motiver, såsom opretholdelse af trivsel gennem lokale fællesskaber, forklares dette af Østskolens forældre med en blanding af både praktiske og principielle årsager. Flere af de interviewede henviser dog til Østskolens område som et godt lokalsamfund, en "lille by i den store by" (Forælder 4). I deres sociokulturelle profil passer de interviewede forældre bedst ind i *det ambitiøse segment*. De har ikke noget nævneværdigt fokus på karaktergennemsnit, men temaet elevsammensætning spiller en væsentlig rolle for disse forældre. Andelen af ressourcetsvage familier samt tosprogede børn nævnes også eksplicit som en af årsagerne til fravalget af distriktsskolen. Lærernes faglighed var også en væsentlig faktor i samtalerne, men ikke udelukkende i et rent fagligt henseende. Læreren ses helst som en person, der primært fremmer trivsel og sociale færdigheder i børnefællesskaber. Barnets faglige læring anses ikke kun for at være et anliggende for skolen, men i lige så høj grad et forældreansvar. På dette punkt overlapper de med segmentet af *de fællesskabsorienterede*, hvilket også passer godt på graden af engagement i forældreråd, der udtrykker ønske om ansvar for indflydelse på skolens liv. Som det fremgår, er denne gruppe af forældre en broget flok, der kun vanskeligt lader sig beskrive af snævre teoretiske termer ift. årsagsfaktorer og forældresegmenter.

Det rationale, der præger motiverne for valget af skole hos denne gruppe af forældre, er heller ikke entydigt. Langt hen ad vejen er det funderet i en kommunikativ rationalitet, idet den symbolske reproduktion af kulturelt bundne værdier, såsom fællesskab, nærhed og udvikling af sociale egenskaber, tydeligt fremgik i løbet af samtalerne. Disse værdier fik dog et mere tvetydigt udtryk end hos de interviewede forældre fra Sydskolen, idet temaet elevsammensætning havde større og mere sammensat betydning. Fravalget af en anden skole var nemlig delvist sket på baggrund af en frygt for tab af disse værdier, idet der blev udtrykt bekymring for, om danskere af anden etnisk oprindelse eller ressourcetsvage familier kunne bidrage tilstrækkeligt til fællesskabet. Denne frygt kan i nogen grad fortolkes ud fra en strategisk logik, hvor det fælles mål om at værne om specifikke værdier udelukker bestemte grupper af mennesker, som ikke vurderes som egnede aktører i opnåelsen af dette mål. Det strategiske modereres dog af, at *målet* i dette tilfælde er af fælles-kulturel symbolsk karakter

og altså ikke 'hårde' individuelle og målbare goder, såsom elevpræstationer samt lærerens faglige kunnen.

Vestskolen

De interviewede forældre fra Vestskolen kom fra fire forskellige nærliggende skoledistrikter, her kaldet skole A, skole B, skole C og skole D. Alle de fem interviewede var kvinder, som havde et, to eller tre børn. Tre var gift, og to var fraskilt. Den ene af de fraskilte var samboende med kæreste, som var far til hendes yngste barn. Otte forældre havde en mellemlang eller lang videregående uddannelse, og to havde en erhvervsuddannelse. Alle var i beskæftigelse og boede i eget hus, et par på en nedlagt landejendom. Ni af forældrene havde gået på en lille eller mellemstor folkeskole, og en havde gået på en udenlandsk privatskole i en større dansk by. En af forældrene var involveret i skolens liv gennem forældreråd, og to havde tidligere været det i et ældre barns klasse. På de sociale parametre adskiller denne gruppe af forældre sig ikke nævneværdigt fra de interviewede forældre ved Sydskolen og Østskolen, men mønsteret i deres prioriterede årsager for valg af skole er tydeligt anderledes.

De prioriterede årsager

I sammenligning med forældrene fra de to andre skoler er to forhold karakteristiske for de interviewede forældre fra Vestskolen. For det første synes der at være en større variation i valget af årsager, hvilket får denne gruppe af forældre til at fremstå mindre homogen end de to andre. For det andet er der stærkere fokus på lærernes faglighed og elevernes faglige præstationer. Årsagerne trivsel, geografi samt søskende og venner, der var højest prioriteret i de to andre forældregrupper, spiller alt i alt en langt mere perifer rolle for denne gruppe.

	Forælder 1	Forælder 2	Forælder 3	Forælder 4	Forælder 5
1. prioritet	Faglige præstationer og karaktergennemsnit/trivsel	Geografi	Søskende eller venner	Lærerens faglighed og tilgang	Faglige præstationer og karaktergennemsnit
2. prioritet	Lærerens faglighed og tilgang	Søskende eller venner	Trivsel	Værdier	Elevsammensætning

3. prioritet	Undervisningsmiljø	Undervisningsmiljø	Værdier	Trivsel	Geografi
4. prioritet	Værdier	Trivsel	Skolens profil	Kommunikation mellem skole og hjem	Værdier
5. prioritet	Elevsammen sætning	Læreren faglighed og tilgang	Geografi	Faglige præstationer og karaktergennemsnit	Trivsel

Faglige præstationer og karaktergennemsnit

To af forældrene giver faglige præstationer og karaktergennemsnit højest prioritet. En af dem siger:

“Det giver sig selv. Det er målbart. Det er noget, man kunne læse om i avisen, at her klarer eleverne sig rigtig godt, og det er vigtigt for mig, at mine børn får mulighed for at komme et sted hen, hvor de har vist, at de kan noget.” Forælder 5

Faglige præstationer er det målbare. Man kan offentliggøre dem i avisen, og de er et håndgribeligt vidnesbyrd om, hvor godt eleverne klarer sig ved denne skole og dermed et sted ”hvor de (lærerne og skolens ledelse) har vist, at de kan noget”. En anden forælder, der har prioriteret dette punkt højest, sideordner punktet med et begreb om trivsel og siger følgende, da hun blev bedt om at uddybe emnet:

“Trivsel er, at man har et fællesskab, som gør, at uanset hvem man er, så kan man stadigvæk være en accepteret del af fællesskabet. Noget med rummelighed. Faglige præstationer og karakterer går hånd i hånd med trivsel. Man kan skabe trivsel med karakterer, men man kan også godt komme til at gøre det modsatte. Det er begge dele, der skal køre på samme tid.” Forælder 1

For denne forælder hænger det at være en del af et fællesskab og rummelighed sammen med faglige præstationer og karakterer. Hun er dog opmærksom på, at sammenhængen ikke altid er positiv; karakterer kan også hæmme trivsel. Forældre ved de to andre skoler, måske især ved Sydskolens, betonedede også sammenhængen mellem trivsel og faglig læring; men ingen af dem havde præstationer og karaktergennemsnit blandt de fem årsager, de prioriterede.

En anden forælder, som prioriterede denne årsag længere nede på sin liste, siger:

“Her tænker jeg på, hvad det hele munder ud i. Jeg ønsker jo, at mine børn skal profitere mest muligt - men stadigvæk i en almindelig folkeskole. De skal have mulighed for at være sammen med alle slags børn fra alle sociale lag og kulturer.” Forælder 4

Også denne forælder markerer, at de faglige præstationer – det børnene profiterer af – hænger sammen med andre forhold, bl.a. muligheden for social og kulturel mangfoldighed. Da selve interviewet er slut, men optageren stadigvæk er tændt, tilføjer denne forælder følgende til ovenstående citat:

“Jeg ved ikke, hvorfor jeg er så selektiv ... måske er det noget hønemor-noget. Nogle forældre synes jo bare, at det er vigtigt, at skolen ligger lokalt, og at børnene er en af gutterne - har vennerne omkring sig, og at det er nemt med transport, men det synes jeg ikke. Der hvor vi bor, der er folk måske lidt mere selektive med alle de skoler i nærområdet, og jeg vælger mere i en faglig retning.” Forælder 4

Denne forælder føler tilsyneladende, at det er svært at stå offentligt frem med faglige ambitioner på sit barns vegne, og taler sin holdning ned ved at kalde det ”noget hønemor-noget”. Hun anfægter den diskurs for skolevalg, hun ser som den mest socialt accepterede. Den hvor man skal synes, at det sociale aspekt er det vigtigste, og at man fra barndommen skal indgå naturligt i lokale fællesskaber.

Faglige præstationer og karaktergennemsnit er således ikke en entydig faktor, da forældrene fortolker det i sammenhæng med andre kvaliteter som trivsel og mangfoldighed. Men det er alligevel karakteristisk, at denne årsag til skolevalg indgår i prioriteringerne for tre af de interviewede forældre fra Vestskolen.

Lærernes faglighed og tilgang

En anden begrundelse, der fyldte meget i samtalerne med forældrene fra Vestskolen, var lærernes faglighed og tilgang. Tre forældre havde dette med blandt deres prioriteringer. En af dem svarer meget præcist og kortfattet, da hun bliver bedt om at uddybe sine tanker omkring emnet:

“Det er lærernes didaktiske overvejelser, hvordan de arbejder med klasserne og differentierer. Det var vigtigt, at vi havde en fornemmelse af, at deres faglighed var høj. Det har bare høj prioritet.” Forælder 2

Denne forælder går ikke så meget i detaljen med den enkelte lærers faglighed, men taler om didaktiske overvejelser og differentiering i klassen. En anden forælder, der gav punktet førsteprioritet, tilføjer, at for hende spillede skolelederens faglighed også en rolle i forbindelse med dette punkt. Hun siger følgende:

“Det der med bevægelse. Det er jo Howard Gardner, der snakker om de mange intelligenser. At man ligesom kommer rundt om dem. Det var [skolelederen] også god til at beskrive. At de bevæger sig og arbejder i grupper og temaer ind imellem. De er gode til at informere os forældre gennem forældrebreve. Det som jeg utroligt godt kan lide, det er, at der kommer ugeopgaver med hjem, så vi forældre kan følge lidt med...” Forælder 4

Som det fremgår af dette citat, er lærerens faglighed forbundet med mange ting. Den interviewede taler både om, at læreren skal sørge for, at eleverne bevæger sig, men også om at alle elever skal stimuleres ved at komme rundt om de mange intelligenser i løbet af undervisningen. Der skal arbejdes i grupper med temaer, som læreren har tilrettelagt. Der skal også informeres om klassens liv gennem forældrebreve, og endelig skal der lektier med hjem, så forældrene kan følge med i barnets faglige udvikling. Denne forælder befinder sig bedst med en vished om, at læreren arbejder meget varieret og skabende med sin undervisning, og at hendes barn lærer nok. Denne vished opnås ved, at man som forælder informeres gennem forældrebreve, men også ved at barnet sidder hjemme og arbejder med lektier. En anden forælder siger, inden hun går i gang med at uddybe emnet, at hun synes, at det hænger tæt sammen med punktet undervisningsmiljø. De to kategorier kan ikke skilles ad, og hun foretrækker derfor at sideordne dem. Hun sagde følgende om emnet:

“Undervisningsmiljøer er lokaler og alle omgivelser, det er didaktiske overvejelser og læringsstile og viden om børnene. At læreren kigger på, hvad barnet har behov for. Fagligheden og teorierne skal være på plads. Det skal stå klokkeklart, hvad det er for nogle værdier, den enkelte lærer har.” Forælder 1

For denne forælder handler faglighed og tilgange ikke bare om lærerens faglighed, men udvides til også at omhandle den totale ramme om undervisningen gennem bevidst indretning af lokaler og de øvrige læringsrum på skolen. Denne forælder kommer også ind på den personlige eller relationelle dimension mellem lærer og elev - læreren skal nemlig have ”viden om børnene” og ”kigge på, hvad barnet har behov for”. Derudover skal fagligheden og kendskabet til pædagogiske og didaktiske teorier være på plads. Læreren skal med andre ord ikke blot kunne indrette læringsrum og have gode relationelle egenskaber, men vedkommende skal også være teoretisk velfunderet gennem uddannelse, da det skal stå ”klokkeklart”, hvad det er for nogle værdier, som vedkommende har. Med denne formulering lægges der op til, at man som lærer skal stå til rådighed for forhandling og diskussion med forældrene omkring sin professionelle faglighed og de tilgange, som man vælger at benytte sig af i undervisningen. Da denne forælder bliver spurgt, om det er noget, vedkommende har snakket med lærerne om, svarede hun bekræftende: “Ja - jeg har didaktiske snakke med mine pigers lærere - faglige sparringer” (Forælder 1).

Fælles for disse forældre er, at lærernes faglighed og tilgange spiller en stor rolle for deres valg af skole, da det i den sidste ende har betydning for barnets læring og trivsel. Det er også karakteristisk, at de bruger fagligt-professionelle ord, når de taler om lærerne og skolen. Der bruges for eksempel ord som *differentiering*, *didaktiske overvejelser*, *de mange intelligenser* samt *læringsstile*, og der bliver sat navn på en enkelt teoretiker. Derudover lægger de vægt på, at man får informationer eller kan diskutere de faglige tilgange med lærerne. Punktet

er vigtigt, fordi nogle af disse forældre ikke uden videre har tillid til, at læreren nødvendigvis kan undervise, bare fordi han eller hun er ansat ved en skole inde midt i Aalborg, eller fordi nogen i nabolaget siger, at skolen er fin. De er kritiske og tillader sig at stille spørgsmål, hvilket sandsynligvis hænger sammen med, at de har faglige ambitioner på deres børns vegne.

Geografi, søskende og venner

Vi har her fremhævet forældres forståelse af det faglige præstationsniveau og af lærernes faglighed, fordi disse begrundelser for valget af skole er klart mere fremtrædende ved Vestskolen end ved andre skoler. Men andre begrundelser, som i højere grad tegner billedet ved de to andre skoler, findes også hos forældrene fra Vestskolen. Især to af de interviewede forældre lægger vægt på geografi og på muligheden for, at deres børn kan gå i skole sammen med søskende og venner.

"Vi var ikke i tvivl om, at han skulle gå her. Det var helt naturligt i forhold til geografien. De veje hvor vi bor, der går alle børnene på Vestskolen, men det betød også noget med afstanden." For-ælder 2

En anden forælder peger på hensynet til søskende og kammerater:

"Da vores søn gik i børnehaven, der var både nogen, som hørte til B-skolen, og nogen, som hørte til Vestskolen, men de kammerater, han havde, skulle alle sammen på Vestskolen. Der var mange af dem, som havde søskende på Vestskolen, og når vi snakkede om skolen, så var snakken god, og skolen havde et godt ry (...) Det var langt hen ad vejen det, som vores søn ønskede, der blev udslagsgivende, og så er det her bare et rart sted at træde ind. Det var mere et tilvalg end et fravalg af skole - og lidt på skolevej. Vi ville ikke have, at han skulle over en trafikeret vej for at komme i skole." Forælder 3

Udtalelsen fra denne forælder viser, hvordan forskellige begrundelser for skolevalget fletter sig ind i hinanden.

Kilder til viden om skolen

I spørgsmålet om, hvilken viden forældrene har haft eller opsøgt som grundlag for valget af skole, adskiller mønstret hos de interviewede forældre fra Vestskolen sig også fra de to andre skoler. To forældre svarer, at de ikke havde tjekket ranglister eller skolens hjemmeside, men at de kun havde hørt godt om skolen gennem familie, venner og bekendte. Derudover havde de deltaget i et informationsmøde, hvor de havde fået et godt indtryk af skolen. Dette mønster er helt i tråd med de strategier for informationssøgning, som forældrene fra de to øvrige skoler havde benyttet. Tre af forældrene fra Vestskolen havde valgt en anden og mere systematisk strategi. En forælder siger for eksempel:

“Valget var ikke ud fra, hvilke kammerater børnene havde, men mere skolen og det indtryk, vi fik gennem møder, rygter og statistikker. Det, der sprang i øjnene ved de her statistikker - udover at skolen har et fantastisk ry - var, at der er godt styr på det. Rent fagligt ser det ud til, at børnene får meget med.” Forælder 4

Denne forælder har helt bevidst ikke prioriteret børnenes fællesskaber i det nære miljø, men har baseret sit valg på en viden om skolen, der både kommer fra deltagelse i møder og fra omtale i uformelle sammenhænge. Derudover har hun selv aktivt fundet statistikker, som hun mener giver udtryk for, at Vestskolen har ”godt styr på det”, fordi ”børnene får meget med (fagligt)”. Hun præciserer ikke, hvilke statistikker der er tale om, men det er sandsynligvis lister over karaktergennemsnit, da det er det faglige udbytte, hun henviser til. Hun og hendes mand har dog også lyttet til andre typer information. Om deres grundlæggende overvejelser vedrørende skolevalget siger hun:

“Vi var enige om, at det skulle være en almindelig folkeskole, ud fra den betragtning at vores børn havde godt af at møde alle slags typer og hudfarver. Samtidig var jeg også bevidst om, at der var nogen skoler i Aalborg Øst, hvor jeg ikke ønskede, at mine børn skulle gå, fordi der er mange indvandrere og uro.” Forælder 4

En anden forælder kommer mere præcist ind på det med informationerne:

“Vi var inde og tjekke karaktergennemsnit og ratinglister. Vi læste også noget om skolens mobbestrategi og pædagogiske tilgange og målsætninger. Skolens leder tiltalte mig, fordi hun var stram i betrækket og mindede meget om min egen skolegang.” Forælder 1

Forælder 1 har i sin søgning primært lagt vægt på beviser for det faglige udbytte af skolegangen, men hun har også orienteret sig om pædagogiske tiltag, såsom mobbestrategier, tilgange og målsætninger. Derudover nævnes skolelederens fremtoning som en væsentlig faktor, da den virker troværdig, fordi vedkommende var ”stram i betrækket”, og dette fremkalder positive minder om Forælder 1's egen skolegang. Denne forælder havde også været rundt på tre folkeskoler i byen samt tre privatskoler:

“Valget af skole beroede en del på førstehåndsindtrykket på kontoret (...) Jeg blev for eksempel ikke mødt med respekt på kontoret på A-skolen [hvis distrikt hun hørte til], og de havde ikke styr på udmelding om intrømøde. De var ikke spor servicemindede, og sekretæren var sur. De kunne ikke tage kritik til sig.” Forælder 1

Som det fremgår af ovenstående citat, har denne forælder udover at søge information gennem møder, rygter og ranglister udvidet sine søgestrategier til også at omfatte et personligt fremmøde på skolens kontor, hvor førstehåndsindtrykket har spillet en stor rolle for valget af skole.

Det var dog ikke alle de interviewede forældre på Vestskolen, der havde gjort en så ekstraordinær indsats for at opsøge formel viden om skolen. To forældre havde for eksempel ikke tjekket ranglister og hjemmesider, men havde baseret deres valg på den uformelle snak samt indtrykket ved et informationsmøde.

Men når tre ud af fem personer nævner, at de bevidst har opsøgt viden om skolen gennem ministerielle ranglister og anden officiel information, kan det alligevel ses som et særligt kendetegn ved søgningen fra andre skoledistrikter til denne skole.

Motiver for valg af Vestskolen

Som det fremgår, formulerer de interviewede forældre på Vestskolen på nogle punkter deres motiver for skolevalg klart anderledes end de to andre grupper forældre. Rammefaktorer som befordring samt venner på skolen har spillet en mindre rolle her. Snarere har der været fokus på det, som Epinion kalder de refleksive faktorer, herunder faglige præstationer og karakterniveau samt lærernes faglige viden og tilgang. I kraft af dette passer de interviewede forældre med beskrivelsen af det segment, som Epinions undersøgelse betegner *de ambitiøse*. Det skal dog understreges, at der blandt de fem interviewede forældre er betydelige indbyrdes forskelle i motiverne.

Disse forældre har ikke et højere uddannelsesniveau end de to andre grupper forældre, men de orienterer sig primært mod den faglige kvalitet både hos skolens elever og dens lærere. I deres valg af skolen har de haft mere fokus på kvaliteten af skolens dokumenterbare ydelser end på rammerne om det gode liv; men nogle af dem fremhæver, at der er tæt sammenhæng mellem trivsel og faglige præstationer, og at de faglige præstationer kan have stor betydning for, om barnet klarer sig godt i fremtiden.

Spørgsmålet om tilstedeværelse af indvandrere eller belastede sociale miljøer dukker op et par steder i interviewene som argumenter for fravalg af andre skoler. Men det fremstår som et marginalt spørgsmål for denne gruppe forældre, måske fordi Vestskolen som tidligere beskrevet har en meget homogen etnisk dansk elevgruppe.

Man kan argumentere for, at motiverne for skolevalg hos de interviewede forældre fra Vestskolen i betydelig grad er præget af strategisk og målrational handlen. Med en tydelig orientering mod målbare resultater af skolegangen er disse forældres valg i mindre grad reguleret af fællesskab og symbolsk reproduktion af værdier. De fokuserer i højere grad på forudsigelige følger af valget af skole med en forventning om et succesfuldt resultat. Det er muligvis også forankringen i dette rationale, der kan forklare, at de ikke udelukkende har baseret deres valg på den uformelle snak i byen, men også har søgt formel viden om skolen gennem diverse ranglister og hjemmesider. Det skal dog tilføjes, at interviewene giver indtryk af en høj grad af respekt for og identifikation med skolens profil og værdisæt og lærernes tilgang til undervisningen. Det kan tyde på, at skolen i vidt omfang kan skabe et kommunikativt fællesskab med de deltagende børn og forældre.

Konklusion: Forældrene, skolerne og det aktive valg

Vi har i denne undersøgelse beskæftiget os med forældres motiver for valg af folkeskole i et større dansk bysamfund. Hvor diskussionen om skolevalg oftest fokuserer på valget mellem folkeskoler og fri- eller privatskoler, har vi således ønsket at bidrage til viden om, hvordan det frie skolevalg, som blev indført i 2005, fungerer inden for det offentlige skolesystem – folkeskolen. For at kunne gøre dette, stillede vi følgende spørgsmål:

1. Hvilke motiver og hvilke rammer præger forældre, som vælger en folkeskole uden for eget distrikt?
2. Hvilke rationaler præger motiverne og rammerne for valget?

Svaret på spørgsmålene viste sig at rumme mange nuancer, der også ofte var indlejret i en lokal kontekst. Forældre ved tre skoler indgik i undersøgelsen, og de interviewede forældre fremstod som en ressourcestærk gruppe, veluddannede og med gode jobs. Vi har ikke mulighed for at sammenligne de interviewede med den samlede gruppe af forældre, som har valgt de pågældende skoler til, men sandsynligvis tilhører de den mest ressourcestærke del af gruppen.

Blandt begrundelserne for skolevalget lagde langt de fleste forældre stærk vægt på faktorer som geografi samt venner og søskende på skolen i en bevidst stræben efter trygge rammer om det gode liv for både børn og voksne. Disse rammer blev på den ene side beskrevet ud fra en praktisk dimension og på den anden side ud fra en værdimæssig dimension.

Den praktiske dimension handlede om, at hverdagen skulle hænge sammen; logistisk og tidsmæssigt. Transporten til og fra skole, for børn sammen med forældre eller for børn alene, skulle være overkommelig og kunne håndteres inden for familiens hverdagsrytme. Den værdimæssige dimension gik ud på at skabe rammer for, at børnene kunne indgå i meningsfulde lokale fællesskaber i både skole og fritid med en principiel dagsorden om mest mulig trivsel for alle. I dette perspektiv er skolen en yderst vigtig del af barnets liv. Den opfattes ikke blot som et sted, hvor man går hen og får lærdom, den fungerer her som en samlende faktor for forskellige dele af barnets liv. De praktiske og logistiske hensyn er således forbundet med et bredere kommunikativt rationale. Beslutningen træffes her med udgangspunkt i børnenes livsverden, og der er en tydelig symbolsk markering af værdier som fællesskab, nærhed, venskab, frihed samt tryghed.

Selvom en række motiver gik igen blandt de interviewede forældre fra de tre skoler, var der også forskelle. Nogle forældre, mest tydeligt ved Østskolen, men også ved de to andre, var motiveret af overvejelser omkring elevsammensætningen. Tilstedeværelsen af resourcesvage forældre samt tosprogede børn ved skoler, hvis distrikt man tilhørte, blev nævnt som medvirkende årsag til fravalget af disse skoler. Argumentet for fravalg var ikke primært faglig bekymring, men snarere frygt for tabet af social sammenhængskraft og fælles kulturelle værdier. Det kan ses som den mørke side af ønsket om meningsfulde fællesskaber; nogle grupper kan opfattes som ikke bidragende eller ligefrem som trusler mod fællesskaberne, og konsekvensen kan blive social udgrænsning af disse grupper fra det lokale fællesskab omkring skolen.

En del forældre, især ved Vestskolen, orienterede sig primært mod et højt fagligt niveau i form af karaktergennemsnit samt dokumenteret høj faglighed og dygtighed blandt skolens lærere. Disse forældre havde i deres valg af skole haft mere fokus på kvaliteten af skolens dokumenterbare faglige ydelser, men lagde dog også vægt på skolemiljøet og skolernes regulering af det. Processen op til skolevalget var for flere af disse forældre præget af grundige studier af formel og officiel viden om byens skoler, selvom de også lyttede til råd fra venner og familie. I denne optik ses skolen i højere grad som en uafhængig instans, hvor børnene opholder sig i et begrænset tidsrum for at modtage en lærdom, der kan måles. Dermed kommer en strategisk rationalitet til at præge motiverne. Med orienteringen mod målbare resultater af skolegangen spiller fælles værdier og mening forankret i lokale fællesskaber en mindre rolle for disse forældres valg; men deres aktive deltagelse i aktiviteter ved den valgte skole kan dog bidrage til et nyt værdimæssigt fællesskab omkring skolen. Valget af skole, med de institutionelle rammer, informationskilder, motiver og sociale relationer der indgår i det, er således en del af den overordnede udvikling af forholdet mellem system og livsverden i samfundet.

De interviewede forældre udtaler sig i det store hele åbent og forsøger at gøre rede for overvejelserne og begrundelserne bag deres valg. Alligevel kan man i en række tilfælde stille spørgsmål ved deres forklaringer. Nogle forældre ved Østskolen prioriterer f.eks. geografi som væsentligste årsag og søskende og venner som den næst-væsentligste, mens spørgsmålet om elevsammensætning kommer længere nede på listen; men deres udtalelser tyder på, at fravalg af skoler med mange indvandrerbørn eller børn fra socialt udsatte familier har spillet en nok så væsentlig rolle. Det kan ses som udtryk for, at disse forældre på den ene side hylder idealer om social lighed og åbenhed, men på den anden side ønsker at have deres børn i et beskyttet fællesskab af børn og familier, som ligner dem selv. Ved Sydskolen, hvor de interviewede forældre lægger meget vægt på trygheden og det nære fællesskab, peger én af forældrene på det problematiske i, at forældrene ligner hinanden, er hvide og veluddannede. Den pågældende forælder har et ideal om mangfoldighed, men har reelt valgt trygheden. Sådanne uforløste modsætninger i begrundelserne kan ses som bidrag til legitimering af uligheder i samfundet; men de afspejler reelle dilemmaer, som forældrene må navigere i, når de vil vælge skole til deres børn.

Ligesom i andre undersøgelser fremstår skolevalg i vores analyse som en kompleks og flerleddet proces, idet både rammefaktorer og reflektive faktorer er vævet sammen i et kontekstuelt bestemt mønster. I analysen har vi i et vist omfang trukket på Epinions model over forældresegmenter, som rummer et begrebsapparat til at kategorisere og forstå de enkelte udsagn ift. hinanden. Men som vi tidligere har gjort opmærksom på, indebærer brugen af disse begreber en risiko for overfortolkning. Segmenterne er ikke faktiske grupper, men analytiske konstruktioner. I vores analyse fremstår grænserne mellem de forskellige segmenter også som flydende. Man kan hos grupperingerne af forældre fra både Sydskolen og Østskolen således genfinde kendetegn fra alle de tre forældresegmenter, Epinion beskriver. Derudover viste vores interviews også, at forældrene havde sammensatte forståelser af de faktorer, Epinions analyse bygger på, som f.eks. ”lærernes faglighed og tilgang”, ”faglige præstationer og karakterniveau” samt ”trivsel”, og at der var betydelig variation i forståelserne. Det er ikke overraskende, for formålet med de kvalitative interviews var at forstå forældrenes motivation for valg mere dybtgående og i bestemte kontekster. Men det er værd at notere, at i forhold til Epinions konklusioner synes de fleste af vores interviewpersoner helt bevidst at lægge mere vægt på de ydre rammer om det gode og trygge liv for både børn og voksne.

Internationale undersøgelser af skolevalg viser som nævnt, at skolevalget både afspejler de juridiske og institutionelle rammer, som forskellige myndigheder lægger for valget, og samtidig afspejler forskelle i familiernes socioøkonomiske situation. En gennemgående tendens er, at forældre med lavere indkomst og uddannelsesniveau orienterer sig mod skolerne i nærområdet og ikke

opsøger mere fjerntliggende skoler med særlige kvaliteter, og at disse forældre interesserer sig mere for klimaet i skolerne end for undervisningens kvalitet og det faglige niveau. En sådan tendens kan vi ikke be- eller afkræfte i denne undersøgelse. De forældre, vi har interviewet, er jo netop forældre, som aktivt har valgt en anden skole end den, hvis distrikt de tilhørte. Og det er samtidig forældre, som selv har responderet på vores henvendelse om interviews. Så det er ikke overraskende, at de stort set alle er veluddannede og har gode jobs. Men set i forhold til de internationale undersøgelser er det værd at notere, at de fleste af forældrene bor relativt tæt på den valgte skole og lægger vægt på det lokale fællesskab som forudsætning for børnenes trivsel i skolen. Og set i forhold til den danske kontekst kan det noteres, at med deres uddannelser og jobs tilhører de interviewede forældre et segment, som ofte vil vælge fri- eller privatskole som alternativ til folkeskolen. Her har de imidlertid valgt en anden folkeskole.

Undersøgelsen handler om valg af skole inden for det offentlige skolesystem, og vi har i interviewene ikke spurgt til overvejelser om valg af private skoler. Men interviewene viste, at sådanne overvejelser også indgik i valgprocesserne. Oftest på den måde, at forældrene undersøgte muligheden for privatskole, hvis de ønskede at søge ud af eget skoledistrikt og var usikre på, om de kunne få plads på den folkeskole, de ønskede. Her er nogle eksempler på udtalelser om muligheden for at søge privat- eller friskole:

"Havde I søgt andre skoler? Ja, privatskolen. Hvis vi ikke kunne få nærheden, så troede vi på, at det skulle være at vægte læringen, og der har vi en tro på, at privatskolerne gør det bedre i forhold til læringen." Forælder 4, Sydskolen

"Kæresten panikkede, da hun fik at vide, at vi kom på B-skolen, og så ringede hun til [en privatskole et andet sted i byen]." Forælder 1, Østskolen

"Vi har kort haft det med privatskoler oppe og vende, for vi synes, at det er nogle lange trøse skoledage efter skolereformen." Forælder 5, Østskolen

"Vi har også overvejet privatskole, men da jeg skal i gang med at læse videre, mente vi ikke det kunne lade sig gøre økonomisk (...) Og hvis man selv er fortaler for velfærdsstaten, hvorfor skulle jeg så ikke synes, at folkeskolen er god nok." Forælder 5, Vestskolen

Udtalelser som disse viser, at muligheden for at søge privatskole er til stede i bevidstheden. Privatskoler ses ikke kun som nødløsninger, men også som muligheder for at finde særlige kvaliteter. Men der er samtidig en opfattelse af, at folkeskolen er skolen for den brede befolkning og bør blive ved med at være det.

Litteraturhenvisninger

Ackroyd, S. (2013). "Professions, professionals and the 'new' government policies. A reflection on the last 30 years. I: Noordegraaf, M. & Steijn, B. (red.): *Professionals under Pressure. The Reconfiguration of Professional Work in Changing Public Services*. 21-39. Amsterdam: Amsterdam University Press.

Altrichter, H., Bacher, J. Beham, M. Nagy, G. og Wetzenhütter, D. (2011). The effects of a free school choice policy on parents' school choice behaviour. *Studies in Educational Evaluation*, 37 (2011), 230-238.

Ball, S.J., Bowe, R. & Gewirtz, S. (1996). School Choice, Social Class and Distinction: the realisation of social advantage in education, *Journal of Education Policy* 11(1), 89-112.

Ball, S.J. & Vincent, C. (1998). 'I Heard It on the Grapevine': 'hot' knowledge and school choice, *British Journal of Sociology of Education*, 19:3, 377-400.

Ball, S.J. (2003). *Class strategies and the education market: The middle classes and social advantage*. London, Routledge Falmer.

Berger, P. (1974). *Pyramids of Sacrifice. Political Ethics and Social Change*. New York: Basic Books.

Berger, P & Kellner, H. (1982). *Nytolkning af sociologien. Et essay om metode og engagement*. København: Lindhart og Ringhof.

Bosetti, L. & Pyryt, M. C. (2008). *Parental Motivation in School Choice*. Journal of School Choice. Routledge, Taylor and Francis Group.

Bourdieu, P. (1997). *Af praktiske grunde. Omkring teorien om menneskelig handling*. København: Hans Reitzel.

Burgess, S., Greaves, E., Vignoles, A. & Wilson, D. (2011). Parental choice of primary school in England: what types of school do different types of family really have available to them? *Policy Studies*, Vol. 32, No. 5, 531-547.

Bush, G. W. (2001). *No child left behind*. <https://www.whitehouse.gov/news/reports/no-child-left-behind.pdf>

Epinion (2017a). *Frit skolevalg*. Undervisningsministeriet, København.

Epinion (2017b). *Frit skolevalg. Bilag*. Undervisningsministeriet, København.

Faber, S.T., Prieur, A., Rosenlund, L og Skjøtt-Larsen, J. (2012). *Det skjulte klasesamfund*. Århus: Århus Universitetsforlag.

Gilham, B. (2005). *Research Interviewing. The range of techniques*. Maidenhead: Open University Press.

Habermas, J. (1981). *Theorie des kommunikativen Handelns*. Bd. 2. Frankfurt am Main: Suhrkamp.

Habermas, J. (1981/2011). *Teorien om den kommunikative handling*. Aalborg: Aalborg Universitetsforlag.

Harris, A. & Bennet, N. (2001). *School Effectiveness and School Improvement – alternative perspectives*. London and New York, Continuum.

Harris, D.N. & Larsen, M.F. (2015a). *What schools do families want? New Orleans Families and Their School Choices Before and After Katrina*. Education Research Alliance for New Orleans Policy Brief, January 2015.

Harris, D.N. & Larsen, M.F. (2015b). *Technical Report: Demand, Information, and the Market for Schooling: Evidence on Revealed Preferences from Post-Katrina New Orleans*. January 2015, updated December 2017.

H.R.1 – No Child Left Behind Act of 2001. *Summary: H.R.1 – 107th Congress (2001-2002)*. Congress.gov

Krejsler, J. B. (2018). The 'fear of falling behind regime' embraces school policy: state vs federal policy struggles in California and Texas. *International Journal of Qualitative Studies in Education*, 31(5), 393-408.

Malmberg, B., Andersson, E. & Bergsten, Z. (2013a). *School Choice Motives: The Effects of Class and Residential Context*. Working Paper 2013: 11 Stockholm University Linnaeus Center on Social Policy and Family Dynamics in Europe, SPaDE.

Malmberg, B., Andersson, E., Bergsten, Z. & Östh, J. (2013b). Det fria skolvalet ökar kyftor mellan skolor: Den svenska skolans nya geografi, i *Resultatdialog 2013*. Vetenskapsrådets Rapportserie 4:2013, 119-126.

Rambøll (2011). *Evaluering af mere frit skolevalg (2.0)*. Undervisningsministeriet, København.

Rambøll (2007). *Evaluering af mere frit skolevalg*. Undervisningsministeriet, København.

Ravn, K. (2003). KL: Det frie skolevalg fungerer fint. *Folkeskolen, DK*, 12. maj 2003.

Schwarz, J., Habeck, C., Gruehn, S. og Koinzer, T. (2017). School Choice in German Primary Schools. T. Koinzer et al (red.) *Private Schools and School Choice in Compulsory Education*, 177-199. Springer.

Aalborg Kommune (2016). *Kvalitetsrapport 2015. Aalborg Kommunes Skoler*. Rapport og bilag. Aalborg: Skoleforvaltningen.

Bilag

Interviewguide – skolevalg

Der indledes med en kort introduktion til interviewet og undersøgelsen.

Forskningsspørgsmål	Interviewspørgsmål
Indledende spørgsmål: præsentation af interviewpersonen, samt dennes personlige erfaringer med skoletyper (lille/stor, tæt på/langt væk, folke-/privat-).	<ul style="list-style-type: none"> • Vil du kort præsentere dig selv (navn, alder, job, børn på skolen, familiestruktur, adresse ift. skolen)? • Hvilken skoletype har du selv gået i? • Hvilken skoletype har din partner/barnets mor/far gået i? • Er der nogen bestemte gode eller mindre gode forhold, du har erfaret ved den skoletype, du har gået i? – og tilsvarende for partneren. • Er du på en eller anden måde involveret i skolen? (bestyrelse, forældreråd, lokalråd osv.)

<p>Processen ved valg af skole – Kun ved skolestart, da denne gruppe af forældre indskrev deres børn på denne skole ved skolestart.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Hvilke overvejelser gjorde du dig, da du valgte dit barns skole? • Hvorfor valgte du den pågældende skole? (Havde de hørt omtale af skolen?) • Var skolen jeres første prioritet? • Var det noget, som I tænkte meget over (et svært valg)? • Søgte I informationer om skolen, før I foretog valget? (Besøg på skolen, tjekkede karakterer ved prøver) <p>Fravalget:</p> <ul style="list-style-type: none"> • I hvor høj grad var det et fravalg af distrikts-skolen? • Hvad var årsagen til dette fravalg? (Var det eventuelt omtale af distriktsskolen, der gjorde udslaget?)
<p>Overvejelser ved valg af skole – her spørges ind til de overvejelser, som forældrene har gjort sig ved valg af deres barns skole. De udslagsgivende faktorer for dette valg samt hvorfor skal afdækkes.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Introduktion af sedler med årsager til skolevalg. Årsagerne knytter sig til forskellige begrundelser: logistiske, skolen eller mere personlige årsager. (Begrundelse: Vi har brug for at kunne forstå årsagerne til valget på en måde, så det er muligt at sammenligne med viden fra andre undersøgelser) • Jeg har skrevet en række årsager til valg af skole – læs dem igennem og se, om du synes, at der mangler noget. • Nu vil jeg bede dig om at udvælge de 3-5 kort, som du synes er de vigtigste, og lægge dem i prioriteret rækkefølge. <p>Afsluttende spørgsmål:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hvorfor har du prioriteret disse årsager højest? • Hvad forstår du ved ordene på sedlerne? • Hvis de her årsager ikke længere blev opfyldt, ville du så overveje at skifte skole?
<p>Afslutning på interview</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ellers nogen kommentarer? Spørgsmål? • Tak for din deltagelse.

Tekst på kort med årsager til skolevalg:

- Elevsammensætning
- Faglige præstationer/karaktergennemsnit
- Forældresamarbejde og indflydelse
- Geografi
- Klassens størrelse
- Kommunikation mellem skolen/lærere og forældre
- Lærernes faglighed og tilgang
- Skolens profil (f.eks. pædagogisk)
- Skolens størrelse
- Særlige undervisningstilbud
- Søkende eller venner
- Trivsel
- Undervisningsmiljø
- Værdier

Kort beskrivelse af interviewpersonerne

Sydskolen

1. Kvinde. Er uddannet professionsbachelor og arbejder med økonomi i en større dansk virksomhed. Gift med børnenes far. Har to børn på 7 og 10 år. Har selv gået i en lille folkeskole ude på landet. Faderen har også gået i folkeskole.

2. Mand. Handelsuddannet og arbejder inden for marketing. Har tre børn på 3, 5 og 7 år. Gift med børnenes mor. Moderen har siddet i forældreråd i det mellemste barns klasse. Begge forældre har gået i en lille folkeskole på landet.

3. Mand. Uddannet pædagog og har siden taget en overbygning til sin uddannelse. Leder inden for folkeoplysning. To børn på 8 og 11 år. Gift med børnenes mor. Moderen er uddannet og arbejder som pædagog. De har begge gået i folkeskolen. Moderen har været involveret i forældreråd et par gange.

4. Mand. Økonomiuddannet på universitetsniveau og arbejder i ejendomsbranchen. Har to børn på 6 og 9 år. Gift med børnenes mor, som er uddannet og arbejder som fysioterapeut. De har begge gået på en mindre folkeskole.

5. Mand. Universitetsuddannet inden for sundhedsteknologi. Arbejder som konsulent. Har to børn på 3 og 6 år. Gift med børnenes mor. Moderen er økonomiuddannet på universitetsniveau. De har begge gået i folkeskole.

Østskolen

1. Mand. Økonomiuddannet på professionsniveau og arbejder i rejsebranchen. Har to børn på 2 og 6 år. Han er i et forhold med børnenes mor, som er uddannet og arbejder som pædagog. Manden kommer fra lokalområdet og har selv gået på Østskolen. Moren har gået på mindre folkeskole på landet.

2. Mand. Universitetsuddannet inden for samfundsvidenskab og arbejder som lektor på universitetsniveau. Har to børn på 7 år. Fraskilt og har børnene i deleordning. Samboende med kæreste. Børnenes mor har gymnasial uddannelse og arbejder inden for folkekirken. Manden har gået på Østskolen, moderen har gået i mindre folkeskole i et lille bysamfund.

3. Kvinde. Akademiuddannet og arbejder inden for banksektoren. Har to børn på 6 og 8 år. Gift med børnenes far, som har kontorjob. Begge forældre har gået i folkeskole. Manden har gået på Østskolen.

4. Kvinde. Uddannet og arbejder som pædagog. Har to børn på 3 og 7 år. Gift med børnenes far, som er uddannet ingeniør og arbejder som direktør inden for salg. Begge forældre har gået på små landsbyskoler.

5. Kvinde. Universitetsuddannet inden for humaniora. Arbejder som projektkoordinator i uddannelsessektoren. Har to børn på 4 og 7 år. Samboende med børnenes far, som er ved at færdiggøre læreruddannelsen. Kvinden har gået på en lille landsbyskole. Uoplyst for faderen.

Vestskolen

1. Kvinde. Uddannet pædagog og har siden taget en masteruddannelse. Arbejder som lærer på folkeskole. Har to børn på 8 og 11 år. Gift med børnenes far. Faderen er uddannet og arbejder som pædagog. Kvinden har gået på privatskole i en større dansk by. Faderen har gået på folkeskole i lokalområdet.

2. Kvinde. Universitetsuddannet inden for humaniora og arbejder som selvstændig konsulent. Har tre børn på 3, 8 og 10 år. Gift med børnenes far, som er uddannet læge. Begge forældre har gået på mellemstore folkeskoler.

3. Kvinde. Uddannet pædagog og arbejder som konsulent. Har et barn på 7 år. Fraskilt og single. Faderen arbejder som sælger. Begge forældre har gået i folkeskolen.

4. Kvinde. Er uddannet og arbejder som pædagog. Har tre børn på 6, 8 og 10 år. Gift med børnenes far, som er ingeniøruddannet. Begge forældre har gået på en lille folkeskole på landet.

5. Kvinde. Er uddannet og arbejder som sygeplejerske. Er ved at færdiggøre en kandidatuddannelse på universitetet. Har to børn. Er fraskilt og bor ikke sammen med det ældste barns far. Samboende med det yngste barns far, der arbejder som sælger. Kvinden har gået på en folkeskole i lokalområdet. Uoplyst for kæresten.

Anna Bomholt er videnskabeligt assistent ved Institut for Læring og Filosofi, AAU. Hun har en baggrund som lærer i folkeskolen og er uddannet cand.mag. i Læring og Forandringsprocesser. På AAU har hun arbejdet på forskellige forskningsprojekter omhandlende talentundervisning i gymnasieskolen, valg af folkeskole, OECD's tilgang til uddannelsespolitik, udvikling af en vidensorganisation samt ledelse i praksis.

Palle Rasmussen er professor i uddannelsesforskning ved Institut for Læring og Filosofi, AAU. Han har især forsket i uddannelsespolitik, voksenuddannelse, evaluering samt sociologiske teorier om uddannelse og læring. Han har bidraget til en række empiriske undersøgelser af uddannelse i Danmark og har været aktiv i flere internationale netværk om uddannelsesforskning. I årene 2013-2018 repræsenterede han pædagogik og uddannelsesforskning i Rådet for Kultur og Kommunikation under Den Frie Forskningsfond.

Forældres valg af skole til deres børn er et tema, som ofte dukker op i den skole- og uddannelsespolitiske debat. Det forstås næsten altid på en bestemt måde, nemlig som et valg mellem folkeskoler og frie grundskoler, også kaldet privatskoler. Spørgsmål som søgningen til og kontrollen med muslimske friskoler, privatskolernes ansvar for udsatte børn og unge, størrelsen af de statslige tilskud til de frie grundskoler dukker ofte op i medierne og tages op af politikere.

Der er et andet væsentligt spørgsmål vedrørende skolevalg, som får langt mindre opmærksomhed. Forældre vælger også skole inden for folkeskolen. Især i byområder vælger de mellem forskellige folkeskoler og gør det ud fra mange motiver. Vejen til skole, skolernes faglige ry, skolernes elevgrupper og andre forhold kan motivere forældre til at vælge en anden folkeskole end den, hvis distrikt de er knyttet til. Og politikerne har gennem lovgivning om frit skolevalg givet forældrene større spillerum for at vælge inden for folkeskolen.

Denne bog bidrager til at forstå forældrenes valg af skole inden for folkeskolen. Gennem interviews belyses en række forældres overvejelser i forbindelse med skolevalget og deres motiver til at vælge en folkeskole uden for eget skoledistrikt. Konsekvenserne af disse valg diskuteres og resultaterne sættes i sammenhæng med anden dansk og international forskning om skolevalg.

Bogen retter sig mod studerende inden for pædagogik og samfundsvidenskab, mod skole- og uddannelsesforskere og mod alle med interesse for skole- og uddannelsespolitik.